

LUNDS
UNIVERSITET

Samhället och barnaga - en rättssociologisk fallstudie om det samhälleliga genomslaget av förbudet mot aga av barn.

Jacob Falk

LUNDS UNIVERSITET
Rättssociologiska institutionen

Kandidatuppsats (RÄSK02)
Vårtermin 2014

Handledare: Matthias Baier

Examinator: Per Wickenberg

Abstract

Whether a law implementation can be said to have had an social impact is largely dependent on if the law in question effected the minds of the people it was tasked to govern. Previous research of successful implementation of laws identify the importance of certain conditions to be present if a law is to be termed “successful”. A law implementation that has been recognized as having had a marked effect on the views of the society in question is the 1979 Swedish prohibition of corporal punishment against children. It caused an opinion shift towards a society where the corporal punishment of children is not a tolerated rearing method. *Aims.* To create an understanding of the characteristics of laws with pronounced impact on society. *Method.* A case study of the Swedish prohibition of corporal punishment is analyzed against a theory of the necessary conditions for law implementation to be effective in the minds of the people ruled by it. *Results.* There are some necessary conditions that can be said to be highly present in the implementation process of the prohibition, others can be connected to the theory not by the practical condition described but through what the condition was said to enable the society do. *Conclusion.* The characteristics of laws with a prominent effect on society are multifaceted as well as in continuous alteration.

Keywords: Social norms, law implementation, changing societies, corporal punishment.

Nyckelord: Sociala normer, lag implementation, förändra samhällen, aga.

Antal ord: 13094

Innehålls förteckning

1.....	Inledning	3
1.1.....	Problematisering	3
1.2.....	Syfte	4
1.3.....	Frågeställning	4
1.4.....	Design	4
1.5.....	Metod	5
1.6.....	Definitioner	6
2.....	Teoretiska utgångspunkter	6
2.1.....	Rättens funktion	6
2.2.....	Nödvändiga förutsättningar	9
2.2.1....	Evan's första förutsättning	9
2.2.2....	Evan's andra förutsättning	10
2.2.3....	Evan's tredje förutsättning	11
2.2.4....	Evan's fjärde förutsättning	11
2.2.5....	Evan's femte förutsättning	12
2.2.6....	Evan's sjätte förutsättning	12
2.2.7....	Evan's sjunde förutsättning	13
3.....	Lagändringen	13
3.1.....	En lyckad implementering	13
3.2.....	Aga från ett historiskt perspektiv	16
3.3.....	Förvirrande lagstiftning och samhällelig osäkerhet	19
3.4.....	Andra instansers tankar	20
3.5.....	Initiativ till en utredning	22
3.5.1....	Effekter av aga	23
3.5.2....	Utredningens förslag	24
3.6.....	Propositionens överväganden	24
3.6.1....	Propositionens förslag	25
3.7.....	Upplysning och utbildning	26
4.....	Internationella studier av barnaga	28
4.1.....	Fysiska straff och mentala störningar	28
4.2.....	Tysklands förbud mot aga	29
5.....	Analys	30
5.1.....	Lagändringens förutsättningarna	30
5.1.1....	Den första förutsättningen	30
5.1.2....	Den andra förutsättningen	32
5.1.3....	Den tredje förutsättningen	32
5.1.4....	Den fjärde förutsättningen	34
5.1.5....	Den femte förutsättningen	35
5.1.6....	Den sjätte förutsättningen	35
5.1.7....	Den sjunde förutsättningen	36
5.2.....	Attitydförändring	36
6.....	Slutsats	37
7.....	Referenser	40

1. Inledning

1.1. Problematisering

Ett ständigt problem som lagstiftare har att tampas med är att vissa nya lagar inte får de samhälleliga konsekvenserna som lagstiftarna avsåg vid lagändringen. En avgörande faktor för om en lag har en praktisk effekt på ett samhälles beteende är om den får ett genomslag i invånarnas uppfattning om rätt och fel, om deras åsikt om en handling överensstämmer med lagens. Att lagen får ett samhälleligt genomslag vad gäller attityd och sociala normer identifieras av sociologen Amatai Etzioni som en viktig faktor för att samhället skall acceptera och följa en ny lag.¹ Under 1900-talets mitt var synen på lag och stat att de var oskiljaktiga, lagen fungerade som statens viktigaste regleringsinstrument, denna syn har sedan dess förändrats.² Möjligheten för rättsliga auktoriteter att skapa lagar med ett samhälleligt genomslag anses ha minskat i takt med att rättslig transnationalism breder ut sig i modern tid, då rättsliga regimers överlappande eller oklara lagstiftningar ständigt interagerar med varandra.³ Dessa nya nätverk av statlig interaktion exemplifierat av organisationer såsom Europeiska Unionen har i många avseenden utkonkurrerat de suveräna staternas som den centrala aktören för styrningen av institutioner.⁴ En lag som har rykte om sig om att ha haft ett stort samhälleligt genomslag i Sverige är 1979 års förbud i föräldrabalken mot aga av barn. Lagen anses kraftigt påverkat samhällets attityd till barnaga från att på 60-talet ha haft en samhälleligt majoritetstöd för barnaga som ett uppfostringsverktyg förändrades attityden under en 30 års period till att samhället starkt har tagit avstånd från sådana uppfostringsmetoder. För att få kunskap av vad som kännetecknar en lag med stort samhälleligt genomslag är det viktigt att undersöka vad som gör särskilda lagar framgångsrika från ett samhälleligt genomslags perspektiv. Detta är anledningen till att jag i denna studie ämnar undersöka vad som medförde att förbudet mot barnaga hade ett så omfattande samhälleligt genomslag. Dock är det viktigt att inte automatiskt utgå från att de kännetecken som identifieras som relevanta för 1979 års lagändrings framgång vad gäller samhälleligt genomslag även kommer innebära framgång för lagändringar som initieras 35 år senare. Samhället och dess funktioner är såsom beskrivits ovan i

¹ A Etzioni, "Social Norms: Internalization, Persuasion, and History", *Law & Society Review*, Vol. 34, No. 1(2000), pp. 159.

² R Cotterrell, "Spectres of transnationalism: Changing terrains of sociology of law", *Journal of Law and Society*, Vol. 36, No. 4, 2009, s. 8.

³ *Ibid*, s. 5

⁴ R Banaker & M Travers, (red.), *An introduction to law and social theory*, Hart Publishing, Oxford, 2002, s. 274.

ständig förändring och för att framgångsrikt applicera slutresultatet av denna studie är det nödvändigt att översätta det till dagens sociala sammanhang.

1.2. Syfte

Utifrån ovanstående tankegångar om 1979 års lagändrings påverkan på samhällsopinionen kommer detta arbete syfta till att försöka förstå vad som påverkat att förbudet mot barnaga i föräldrabalken fått ett så stort genomslag i det svenska samhället. En sådan förståelse kan potentiellt underlätta och inspirera samhällsliga lagövergångar i kommande svenska lagförändringar som syftar till att inte endast direkt motverka ett beteende utan även förändra synen på ett särskilt handlingsmönster. Ett vidare användningsområde är att kunskapen om vad som potentiellt kännetecknar lagar med samhällsligt genomslag kan översättas till andra länders förhållanden, länder som inte redan har förbjudit aga av barn. Dessa länder kan därmed använda förståelsen om vilka åtgärder och förutsättningar som behövs för att motverka barnaga. Med tanke på att endast 37 av världens länder fullständigt har förbjudit aga av barn⁵ så finns det en möjlighet att kunskapen om nyckeln till Sveriges lyckade samhällsliga förändring kan spela en avgörande roll i den globala utvecklingen för att effektivt bekämpa aga som uppfostringsmetod både vad gäller tillämpning såväl som samhällsattityd.

1.3. Frågeställning

- Vilka är kännetecknen för lagar med stort samhällsligt genomslag?
- Hur kan det samhällsliga genomslaget av förbudet av barnaga i föräldrabalken förstås?

1.4. Design

I enlighet med Adelman, Jenkins och Kemmis resonemang för val av undersökningsområde väljer jag utifrån den formulerade frågeställningen ett fall som exemplifierar det frågan fokuserar på, nämligen 1979 års fall om förbud mot barnaga i föräldrabalken.⁶ Med tanke på mina frågeställningar och den information som det potentiellt finns att hämta från en analys av en lag med så stort samhällsligt genomslag

⁵ “States with full abolition”, *End all Corporal Punishment of Children*, <<http://www.endcorporalpunishment.org/pages/frame.html>>, hämtat 20 maj, 2014.

⁶ SB Merriam, *Fallstudien som forskningsmetod*, Studentlitteratur, Lund, 1994, s. 59.

som förbudet mot barnaga⁷ så kommer detta arbete genomföras genom en fallstudie av 1979 års förbud mot aga. En fallstudie kan beskrivas vara ”en undersökning av en specifik företeelse, t ex ett program, en händelse, en person ett skeende, en institution eller en social grupp”.⁸ I detta fall är det passande att använda en fallstudie med tanke på en mängd förutsättningar. För det första är en fallstudie ett utmärkt redskap att använda om man strävar efter att komma nära ett särskilt intresseområde. Det är även en undersökningsmetod som på ett bra sätt kan identifiera och förstå subjektiva variabler såsom tankar, känslor och önsknings.⁹ För det andra strävar fallstudier till att fokusera på en företeelse eller process. Genom en sådan forskningsinriktning kan en förståelse om det samspel som finns mellan viktiga faktorer uppnås.¹⁰ Detta är någonting som jag inledningsvis har som förväntning för arbetet, att faktorerna som påverkar den samhällsliga genomslags processen kommer vara flertaliga, vilket gör att ett arbetssätt som passar för att förstå flera faktorerers samspel med varandra är ett krav för en lyckad studie. Det huvudsakliga tidsspännet som studien avser att fokusera på är perioden från 1960-talet fram till 1990-talets mitt. Anledningen till att 90-talets mitt valts som slutpunkt för arbetets avgränsning är att det är från denna tid studierna som visar på en samhällslig attitydförändring gentemot aga. Självklart kommer redogörelser göras även utanför detta tidsrum för att få en helhetsbild av aga från ett historiskt perspektiv, dock kommer arbetet främst röra sig mellan de ovannämnda årtalen. Orsaken till avgränsningen är främst att det är under dessa decennier de nya lagarna gällande aga av barn stiftas i föräldrabalken. Som en konsekvens av detta är det också under denna tid som samhällssynen på aga förändras som mest.¹¹ Det är således befogat att fokusera min uppmärksamhet på denna föränderliga tid både vad gäller samhällssyn och lagstiftning.

1.5. Metod

Arbetets metod består inledande av en insamling av empiri för få en tydlig bild av den historiska förekomsten av aga såväl som lagändringsprocessen och konsekvenserna av den nya lagen. Ett viktigt moment i datainsamlingsprocessen som underlättar sökandet efter relevant information är att kreativt analysera frågeställningarna för studien, någonting som uppnås genom ”att ställa många olika frågor som har med

⁷ ”Aga och misshandel” –en ny sifo undersökning, 1971, s. 1.

⁸ Merriam, 1994, s. 24.

⁹ ibid, s. 43.

¹⁰ ibid, s. 25.

¹¹ ”Aga och misshandel” –en ny sifo undersökning, 1971, s. 1.

problemställningen att göra.”¹² De frågor som är relevanta att ställa i anknytning till mitt arbete är otaliga och kan handla om allt från hur de sociala normerna vad gäller aga förändrats i Sverige över tid, vad förarbetena till lagen föreskrev, hur barns hälsa och utveckling påverkas av att bli agade. För att få förståelse om vad som påverkat förbudet mot barnagas samhälleliga genomslag kommer en teori om vad det är som kännetecknar en lag med stort genomslag att användas för att analysera den information som samlas in rörande barnaga och den svenska lagändringen i föräldrabalken. Genom denna fallstudie hoppas jag kunna urskilja vilka faktorer som medverkade till att förbudet mot barnaga påverkade samhällsattityden i så hög grad som den ansetts gjort. Jag ämnar även med hjälp utav dessa faktorer och analysen av lagen försöka urskilja ytterligare faktorer som kan ha påverkat förbudet av barnaga och de samhälleliga normerna, utöver det som identifieras som relevant i teorin om lag påverkan.

1.6. Definitioner

Med termen samhälleligt genomslag syftar jag i första hand på att det som Matthias Baier benämner vara sociala normer förändras i kölvattnet av en lagändring.¹³ I andra hand syftar det på vad som benämns vara social praktik, som är individers faktiska beteende efter det att de påverkats av vad de sociala normerna i ett samhälle förespråkar för beteende. Anledningen till att jag inte endast inkluderar sociala normer i definitionen av samhälleligt genomslag är att det finns en koppling mellan hur individer faktiskt handlar och existerande sociala normer. Ett samhälles sociala praktiska handlingar är även mer lätt urskiljbara än sociala normer som ofta kan sägas vara dolda för mänskliga sinnen att uppfatta. Dock är det möjligt att genom att inkludera socialt beteende i benämningen samhälleligt genomslag få ytterligare en indikation på vad de sociala normerna, för i detta fall barnaga förespråkar.

2. Teoretiska utgångspunkter

2.1. Rättens funktion

I ett idealt samhälle är graden av harmoni och lugn så hög att lagar inte är nödvändiga. Detta uppnås enligt William M. Evan genom att det idealt föreskrivna beteendet är

¹² Ibid, s. 127-128.

¹³ M Baier, (red.), *Social and legal norms [Elektronisk resurs] : towards a socio-legal understanding of normativity*, Ashgate, Farnham, Surrey, 2013, s. 60.

perfekt överensstämmande med människornas faktiska beteende.¹⁴ Denna symmetri kan i princip inte uppstå i verkliga samhällen. Verkliga samhällens osymmetriska relation till rätten utvecklas från både faktorer utanför och innanför samhällets gränser. Ett samhälles benägenhet att ständigt förändras förklaras delvis med en oförmåga för ett samhälle att uppnå den perfekta överstämmande relationen mellan idén av det idealt föreställda samhället och det reella sociala samhället. Detta resonemang ger sken av att det finns en typ av konsensus om hur idén till det ideala samhället bör gestalta sig. En syn som inte överensstämmer med Karl Marx analys av samhället. Denne hävdade att på grund utav klasskonflikter i kapitalistiska samhällen kan det aldrig utvecklas en samhälleligt accepterad idé om det idealt föreställda samhället.¹⁵ En viss nivå av socialt avvikande beteende är naturligt förekommande i alla samhällen, inte minst med tanke på att socialisationsprocessen under en persons uppfostringsfas inte alltid kan sägas vara likformig eller lyckad. Tendensen som alla samhällen av märkbar storlek har är att lagen inte nödvändigt syftar till en lagtext som föreskriver ett beteende utan snarare till en särskild social status, såsom en hövding alternativt en domare. Dessa auktoriteter har tillräckligt med inflytande för att fastställa normer, lösa konflikter och kan med samhällets makt tvinga de skyldiga för avvikelser att underkasta sig auktoriteten.¹⁶

Rätten uppkommer inte endast som en funktion att kodifiera existerande traditioner, moral och sedvänjor utan även till att modifiera beteende och värderingar som redan existerar i ett samhälle. Dessa två olika funktioner skiljer sig åt i sin grundläggande karaktär. Konceptet att kodifiera existerande traditioner och sedvänjor antyder på en passiv funktion som endast tolkar samhällets sociala beteende. Däremot så kan lagen sägas vara en aktiv funktion när den används för att skapa social förändring genom att modifiera existerande värderingar och beteendemönster. Ursprunget till den passiva synen på lagen är social darwinistiska filosofier, William Graham Sumner förespråkade denna passiva syn på lagen. Den förutsätter att lag endast upphöjs till en formell eller kodifierad status efter det att den har blivit upptagen och accepterad av samhällets medlemmar som ett föredraget handlingsmönster. I de fall då en lag skall införas som motsäger existerande traditioner och sedvänjor uppstår en konflikt som resulterar i att lagen upphävs, enligt detta synsätt kan således inte staten förändra traditioner. Det som

¹⁴ WM Evan, "Law as an instrument of Social Change" i Gouldner, Alvin Ward & Miller, S. M. (red.), *Applied sociology: opportunities and problems*, Free Press, New York, 1965, s. 285.

¹⁵ P Månson, "Karl Marx" i Andersen & Kaspersen(red.), *Klassisk och Modern samhällsteori*, Studentlitteratur, Lund, 2007, s. 32.

¹⁶ Evan, i Gouldner & Miller, 1965, s. 286.

förutsätts utifrån detta perspektiv är att lagens exklusiva funktion är att verka som den upprätthållande kraften av existerande sedvänjor samt att tillhandahålla en enhetlig och förutsägbar process för bedömning och bestraffning av avvikare. Syftet med lagen enligt Sumners perspektiv är således att skapa rättsliga sanktioner som minimerar avvikande beteendet i samhället samt att upprätthålla samhällets sociala stabilitet.¹⁷ Den andra synen på lagen är att den faktiskt är en potentiellt oberoende social kraft som kan påverka beteende såväl som värderingar. För att en lag skall kunna uppnå social förändring krävs det att två relaterade processer uppfylls. Dessa två instrument är institutionalisering av beteendemönster samt internalisering av beteendemönster. Den förstnämnda processen innebär ett fastställande av en norm tillsammans med en föreskrift för normens upprätthållande. Den andra processen innebär att det genomförs en inkorporering av värderingarna alternativt värderingen som implicit finns i en lag. Lagen kan påverka beteende direkt endast genom institutionaliseringsprocessen, om institutionaliseringen är lyckad kan detta i sin tur underlätta internaliseringen av lagens värderingar.¹⁸

Dessa två motsägelsefulla syner på lagen som antingen passiv eller aktiv kan i sina extremaste förutsättningar sägas vara verkningslösa. I den situationen då man inte förväntar sig något motstånd mot en ny lag, är det tveksamt om en sådan lag verkligen behövs. Om det nya föreskrivna beteendet redan överensstämmer med redan existerande traditioner och moraliska uppfattningar, finns det inget behov av att kodifiera sedvänjorna eller traditionerna i lag. Lagen kan alltså sägas överkriminalisera situationen då en lag inte var nödvändig för att invånarna skulle följa det föredragna beteendet. Det går även att påstå att en kriminalisering vid den motsatta extrempunkten även den är verkningslös. När man vid införandet av en ny lag kan förvänta sig fullständigt samhälleligt motstånd, är det rimligt att anta att lagens påverkan på medborgarnas beteende kommer vara minimalt om inte till och med obefintligt.¹⁹ Detta antagande grundar sig på det faktum att om ingen följer den nyinförda lagen blir det omöjligt för den lagupprätthållande personalen att uppehålla lagens integritet eftersom antalet lagbrytare skulle vara för omfattande. Med detta i åtanke är det skäligt att anta att ingen lag skulle uppstå om någon av dessa två extremsituationer var aktuella. Dock så finns det mellan dessa två punkter potentiellt utrymme för verkningsfulla lagar. Utöver de två extrempunkterna finns det även två tröskelpunkter där stödet eller motståndet för

¹⁷ Ibid, 1965, s. 286.

¹⁸ Ibid, s. 286-287.

en eventuell lag inte kan sägas vara så absolut att en lag vid ett införande skulle vara resultatlös. När en lag stadgas i en situation där den samhälleliga attityden till en lag kan sägas vara mellanliggande de två tröskelpunkterna, alltså när motståndet för lagen kan beskrivas som märkbart, inleder rättssystemet ett utbildnings såväl som ett social kontroll åtagande. Om utbildningen inte genomförs framgångsrikt, uppstår därefter en situation som innebär att individer är skyldiga att lyda en lag som de inte håller med om under hot om straff. Ett fenomen som Leon Festinger benämner som ”tvingat tillmötesgående” som kan beskrivas vara en diskrepans mellan en persons offentliga beteende och personliga åsikt. Så länge detta tvångs tillmötesgående är verksamt, genomförs inget internalisering av lagens värderingar oavsett om de är implicita eller uttalade. Sannolikheten för att individer bryter mot lagen är naturligtvis större i sådana fall då personer mot sin vilja blir tvingade att följa det föreskrivna beteendet. För att lagen skall kunna genomföra en utbildningsfunktion i samhället är det nödvändigt att omvandla ”tvingat tillmötesgående” till ”frivilligt tillmötesgående”.²⁰

2.2. Nödvändiga förutsättningar

William M. Evan har identifierat sju nödvändiga förutsättningar som krävs för att en lag skall uppnå en lyckad utbildnings funktion, vilket skulle innebära att det inte bara sker en institutionalisering av det nya beteendemönstret utan av även en internalisering av värderingar förespråkade i lagen. Det är viktigt att påpeka att i sådana fall där dessa sju nödvändiga förutsättningarna är uppfyllda betyder inte detta att lagen kommer utöva en utbildningsfunktion på samhället eftersom det är osäkert om de sju nödvändiga förutsättningarna är tillräckliga för att uppnå denna konsekvens.²¹

2.2.1. Evan's första förutsättning

Den första förutsättningen som Evan anser vara nödvändig är att källan till den nya lagen har hög auktoritet och anseende. Det finns fyra olika källor till lagen nämligen lagstiftande, verkställandemakten, administration och domstolsväsendet som alla tillmäts olika stor mängd auktoritet och prestige. Vidare så skiljer sig även källorna åt vad gäller deras potential att utöva en utbildande funktion på samhället. En lag vars ursprung är den lagstiftande församlingen har bättre förutsättningar än de andra källorna att uppfylla en utbildningsfunktion gentemot samhället, eftersom det lagstiftandeorganet

¹⁹ Evan, i Gouldner & Miller, 1965, s. 287.

²⁰ Ibid, s. 287-288.

av samhällsindividerna ofta anses vara den riktiga och legitima plattformen för att skapa lagar. Ursprunget till detta kan vara att den lagstiftande källan i högre grad än de andra är känslig för allmänheten påtryckningar och åsikter. I denna gradering av lagkällornas auktoritet och anseende anses således det lagstiftandeorganet vara främst följt av den verksställandemakten, administrationen och slutligen domstolsväsendet. Kritik till den rangordning av rättskällor kan motiveras med att även om en källa till en lag kan verka vara mer officiell än andra, så innebär inte detta att det är en korrekt bedömning av styrkan mellan källorna, utan det som anses vara officiellt är kontroversiellt och varierar beroende på perspektiv i takt med att de olika rättsliga källorna konkurrerar om samhällets auktoritet.²² På grund av den ökade transnationalismen i rättsligt hänseende i form utav konventioner och liknande finns det en risk att samhällets stöd gentemot staten såväl som rätten minskar eftersom staten anses vara främmande för samhällets problem.²³ Dessa tankegångar om föreställda skillnader i källornas auktoritet leder naturligt in till antagandet att lagar som innebär omfattande sociala förändringar behöver ha sitt ursprung från en lagskapande källa som tillmäts tillräckligt stor auktoritet och anseende för att kunna förverkliga den föreskrivna sociala förändringen.²⁴

2.2.2. Evan's andra förutsättning

Den andra nödvändiga förutsättningen är att motiveringen till den aktuella lagen skall kunna sägas vara överensstämmande och jämförbar med den redan existerande lagstiftningen. Att det finns en historisk kontinuitet i rättsområdet. Detta minskar chansen att motståndare till lagen lyckas mobilisera en opposition som kan motarbeta den nya lagen eftersom lagen implicit rättfärdigas av det faktum att liknande lagar redan finns implementerade i samhället.²⁵ Ett rättsområde som kan beskrivas som att ha utvecklats kontinuerligt över tid är bilbälteslagarna. Det stadgades en lag om att alla personbilar efter 1970 års modell skall ha säkerhetsbälten i framsätena, denna lag följdes upp med att 1971 års bilmodeller utövar bälten i framsätet även var tvungna att ha installerade bilbälten baksätet.²⁶ 1975 blev det lagstiftat obligatoriskt att använda bilbälte i framsätet och 11 år senare innefattades även användandet av bilbälte i baksätet.²⁷ Denna lagstiftningsutveckling vad gäller bilbälte är ett exempel på en över

²¹ Ibid, s. 288-289.

²² Cotterrell, 2009, s. 5.

²³ Ibid, s. 7-8.

²⁴ Evan, i Gouldner & Miller, 1965, s. 288-289.

²⁵ Ibid, 1965, s. 289.

²⁶ Vägverkets föreskrifter, VVFS 2003:22, 30kap 3§ 4§.

²⁷ Vägtrafikförordningen(1998:1276), 14kap 3§ c.

tid kontinuerlig rättslig attitydförändring som möjligen kan ha påverkat samhällets benägenhet att acceptera föreskrifterna om bilbälte positivt

2.2.3. Evan's tredje förutsättning

Nästa förutsättning behandlar vikten av att lagstiftarna i anknytning till lagen uppmärksammar modell- eller referensgrupper, personer eller grupper som redan innan lagändring uppfyller beteendet föreskrivet i lagen. Vad detta klargör för samhället är att beteendet redan följs av vissa grupper utan att de drabbas av några iakttagbara ogynnsamma effekter.²⁸ Ett svensk exempel på när denna förutsättning varit verksam är vid införandet av förbudet om köp av sexuella tjänster. I propositionen till lagen redogörs för utbredningen av köp av sexuella tjänster i Sverige. De uppmärksammas att endast 10 % av de svenska männen har erfarenhet av köp av sexuella tjänster enligt en undersökning från 1996.²⁹ Implicit belyser propositionen i och med denna statistik den stora andelen av svenska män som redan innan införandet av förbudet avstår från sexköp. Med tanke på att en så stor andel redan avstår från sexköp borde förutsättningarna för samhället att acceptera lagen vara goda, då så många verkar vara nöjda med att ta avstånd från att köpa sexuella tjänster.

2.2.4. Evan's fjärde förutsättning

Förutsättning fyra föreskriver att rätten medvetet använder tidsaspekten vid introduceringen av en ny beteendeförändrande lag. Denna variabel är viktig för att bryta personers tidigare handlingsmönster samt frammana ett nytt föredraget beteende. Det är möjligt att med tanke på tidsaspekten anse att ju mer omfattande beteende som kommer ändras genom en lag desto skyndsammare bör övergången vara. Motiveringen till detta är att om övergångstiden förkortas blir den automatiska följderna av detta att även tiden som eventuella motståndskrafter mot lagen har att organisera sig och göra sina röster hörda även den reduceras. Validiteten på detta resonemang vilar på de två nästkommande förutsättningar, den femte och sjätte av Evans nödvändiga förutsättningar.³⁰

²⁸ Evan, i Gouldner & Miller, 1965, s. 289.

²⁹ Proposition 1997/98:55, s. 103.

³⁰ Evan, i Gouldner & Miller, 1965, s. 290.

2.2.5. Evan's femte förutsättning

Den femte i ordningen av förutsättningar är att de lagupprätthållande aktörerna av nödvändighet måste vara engagerade till det beteende som lagen som införts föreskriver, dock innebär inte detta att aktörerna måste vara engagerade vad gäller de värderingssignaler som lagen underförstått avger. Skulle aktörer vars uppgift det är att upprätthålla lagen göra sig skyldiga till hyckleri eller korrupcion i relation till lagen undermineras sannolikheten för att en utbildning om lagen får samhälleligt genomslag. I svensk kontext kan man utan tvekan påstå att en chefsåklagare vars ansvarsområde bland annat är att handa hålla sexköpsmål och som grips för just det brottet inte kan sägas varit engagerad till att upprätthålla ett sådant beteende som föreskrivs i lagen om förbud om köp av sexuella tjänster. Detta är precis vad som utspelade sig i februari 2013, en chefsåklagare greps i Stockholm för köp av sexuella tjänster. Vidare så upptäckte poliserna när de skulle kontakta den jourhavande åklagaren som skulle utreda händelsen att det faktiskt var den gripna åklagaren som söktes.³¹ Hyckleriet i chefsåklagarens handling är tydligt och har med all sannolikhet haft en negativ påverkan på samhällets attityd på de lagövervakande aktörerna och i förlängningen på lagen om förbud mot köp av sexuella tjänster.

2.2.6. Evan's sjätte förutsättning

Den sjätte nödvändiga förutsättningen behandlar motstånd mot lagen, denna förutsättning är även andra faktorn som kan påverka tidsaspekt hypotesen i den fjärde förutsättningen. Utifall att motstånd mot en ny lag ökar är positiva sanktioner och incitament antagligen lika effektfulla som straff för att stävja det oönskade beteendet.³² Studier visar att när en lag misslyckas med att avskräcka personer från att begå brottet ifråga minskar inte avvikelserna i de fall då det föreskrivna straffet för brottet höjs.³³ Den effekt som strängare straff har på dömda avvikare kan instället för att vara mer avskräckande istället vara att de avsäger sig den skuld de först känt för sitt begångna brott och ersätter de istället med förbittran över det hårda straff som de tvingas utstå. Det som positiva sanktioner kan åstadkomma är att uppmuntra avvikare till att utveckla ett nytt lagenligt föreskrivet beteendemönster. I takt med att proportionen av potentiellt

³¹ E Högström, "Sex-sms avslöjar åklagare i Stockholm", *Expressen*, 10 april 2013, <<http://www.expressen.se/nyheter/sex-sms-avslojar-aklagare-i-stockholm/>> , hämtat 6 maj, 2014.

³² Evan, i Gouldner & Miller, 1965, s. 290.

³³ FK Beutel, *Some potentialities of experimental jurisprudence as a new branch of social science.*, University of Nebraska Press, Lincoln, Neb., 1957, s. 400.

motstånd mot en ny lag stiger, kan även efterfrågan på positiva sanktioner eller belöningar för de som följer det föreskrivna beteendet sägas öka.

2.2.7. Evan's sjunde förutsättning

Den sjunde och sista nödvändiga förutsättningen för att en lag potentiellt kan ha en utbildande funktion och förändra människors beteende är att effektivt skydd tilldelas brottsoffer eller de som får lida i de fall då den aktuella lagen överträds.³⁴ Denna förutsättning motiveras av det faktum att utrymmet för potentiella skillnader i resurser och därmed makt mellan utsatta personer och förövare är ofantligt stora, därför är det nödvändigt att utsatta personer har rätt till hjälp i exempelvis rättsprocessen. I det svenska rättssystemet regleras detta skydd och stöd i Lag(1988:609) om målsägandebiträde. I den 1 § föreskrivs det en rätt för målsägande att vid behov och vid särskilda brott få ett biträde i rättsprocessen.³⁵ Ett målsägandebiträdes uppgift är att stötta och underlätta rättsprocessen, genom att exempelvis vid behov föra den målsägandes talan om enskilda anspråk.³⁶

3. Lagändringen

3.1. En lyckad implementering

Att samhällets syn på barnaga förändrades som en följd utav 1966 års lag som frantog föräldrar rätten att slå sina barn samt 1979 års lagändring som i föräldrabalken uttalat förbjöd aga av barn stöds av en mängd datamaterial som kommer redovisas nedan. Enligt en undersökning från 1965 ansåg 53 % av Sveriges befolkning att det ibland var nödvändigt att tillgripa aga vid uppfostran av barn. Procenttalen för 1968 och 1971 var 42 % respektive 35 %. I takt med att stödet för aga sjönk ökade istället de respondenter som sade att ”föräldrar borde alltid klara uppfostran ändå” från 35 % 1965 till 60 % 1971 vilket visar på en tydlig samhällsförändring under en mycket kort tid.³⁷ De är rimligt att anta att en stor del av de personer som var tveksamma eller sade sig vara ovetande om sin syn på barnaga bestämde för att vara emot aga som uppfostringsmetod. Detta med tanke på att 12 % besvarade frågan ”tveksamt, vet ej” 1965, 1971 var denna siffra 5 %.³⁸ Utgått från ett längre undersökningsperspektiv stöds även uppfattningen att

³⁴ Evan, i Gouldner & Miller, 1965, s. 291.

³⁵ Lag(1988:609) om målsägandebiträde 1§

³⁶ Lag(1988:609) om målsägandebiträde 3§

³⁷ ”Aga och misshandel” –en ny sifo undersökning, 1971, s. 1.

³⁸ Ibid.

synen på barnaga har förändrats oerhört mycket decennierna efter lagändringarna eftersom aga som verktyg i uppfostran av barn 1981 stöddes av 26 % av befolkningen och 1994 var procenttalet 11%. Dock var inte frågan från 1994 års undersökning ställd på samma vis som de övriga åren. Utan istället för att fråga efter om det ibland kan vara nödvändigt att använda aga så var frågan 1994 om respondenterna var ”positivt inställd till mildare former av kroppslig bestraffning” vilket 11 % sade sig vara vidare så höll 34 % med om att ”måttlig kroppslig bestraffning är ibland nödvändig i barnuppfostran, men ska då vara noga övertänkt och inte en effekt av ilska”, trots detta är resultatet ändå en kraftig indikation på samhällets förändrade syn på barnaga.³⁹

Ytterligare en indikation på att samhällets attityd till aga ändrats sedan 60-talet är det faktum att andelen barn i Sverige som utsätts för aga minskat. Att människor i ett samhälle praktiskt ändrar sitt beteende kan sannolikt kopplas till en förändrad samhällsopfattning. I en undersökning från 1994 framkommer det generationsskillnader på frågan om respondenterna själva blivit utsatta för aga av sina föräldrar. På frågan svarade 53 % av de vuxna och 66 % av högskoleeleverna att de aldrig blivit agade av mor före tonårsåren, med liknande siffror för aga från fadern.⁴⁰ Vad som även stödjer påståendet att barn blev agade mer innan lagändringarna på 60- och 70-talet är en undersökning från 1971 där 52 % av de vuxna respondenterna säger sig ha blivit agade av sina föräldrar som barn, 27 % agades av lärare, 6 % blev agade av annan vuxen och 39 % blev aldrig agade.⁴¹ Även om frågorna inte är ställda på samma sätt så antyder ändå resultatet på vilken utveckling som skett decennierna mellan undersökningarna. Vid jämförelse av de personer som sade sig aldrig blivit agade som barn vid de olika undersökningarna finns det en tydlig generationsskillnad. I undersökningen från 1971 svarade 39 % av de vuxna att de aldrig blev agade av sina föräldrar före tonåren från 1994 års undersökning om vuxnas uppfostran var siffran 53 % . Vad gäller nästa undersökta generation, det vill säga högstadieläverna år 1994 är aga som ovan nämnt än mer ovanligt.

Dock har röster höjts för att barnmisshandeln och barnagan inte alls har sjunkit under denna tid utan snarare ökat. Ett sådant påstående motiverar Robert E Larzelere med det faktum att antalet polisanmälningar ökat markant i Sverige efter införandet av förbudet

³⁹ Statistiska Centralbyrån, ”Barn och aga”(1996), Demografiska rapporter, s. 7-8.

⁴⁰ Ibid.

⁴¹ ”Aga och misshandel” –en ny sifo undersökning, 1971, s. 3.

mot aga.⁴² Mellan åren 1990 och 1999 fördubblades polisanmälningar om misshandel av barn i åldrarna 0-6 år.⁴³ En BRÅ rapport från 2000 undersökte bland annat varför polisanmälningarna under 90-talet har ökat för misshandel av små barn. Resultatet som denna rapport framför är att den huvudsakliga anledningen till de ökade anmälningssiffrorna faktiskt är en ökad samhällelig anmälningsbenägenhet. En motivering till denna slutsats är att de sammanlagt anmälda barnmisshandelsbrott som bedöms vara av grov karaktär inte utvecklats på liknande sätt som de av mer lindrig art. Antalet anmälda fall av lindrig barnmisshandel har markant ökat medan en ökning av de polisanmälda grova brotten fullständigt uteblivit. En faktisk ökning av lindrig barnmisshandel bör implicit innebära även en ökning av grov barnmisshandel då chansen finns att en lindrig misshandel går överstyr och utvecklas till en grov. Därför utgår rapporten från att de nya fallen är sådana som tidigare inte anmälts.⁴⁴ Vad som även talar för att ökningen beror på en större benägenhet att anmäla barnmisshandel från samhällets sida är det faktum att ökningen inte är samhällsöverskridande. Antalet anmälningar från socialtjänsten har ökat markant medan de från läkare har minskat. Med tanke på att de inte kan sägas vara rimligt att ökningen endast manifesterar sig för vissa kategorier av människor och institutioner kan man anta att det inte skett en reell ökning av barnmisshandel. Detta antagande stöds inte minst av att antalet anmälningar från läkare minskat, vilket är konstigt om den faktiska barnmisshandeln ökat då läkare är i en god situation för att upptäcka tydliga fall av barnmisshandel.⁴⁵ Att en stor proportion av ökningen består utav en särskilt typ av misshandel nämligen bitmärken talar även det för att ökningen gällt benägenheten att anmäla. Eftersom det verkar osannolikt att samhället plötsligt börjar misshandla barn på ett nytt sätt, istället är det sannolikt att samhället utvecklat en ny syn på vad som innefattas i barnmisshandel som begrepp.⁴⁶

De samhällliga förutsättningar som talar för att det trots allt skett en ökning av barnmisshandel är främst två förutsättningar som förändrats under 90-talet nämligen sämre levnadsstandard och ökad invandring. Den sämre levnadsstandarden under första halvan av 90-talet har i detta fall framförallt inneburit att de fattiga blir fattigare. Det

⁴² RE Larzelere, "Child abuse in Sweden"(2000), <<http://web.archive.org/web/20061117132053/http://faculty.biola.edu/paulp/sweden2.html>>, hämtat 1 maj 2014.

⁴³ Statens Offentliga Utredningar, Socialdepartementet "Barn och misshandel- En rapport om kroppslig bestraffning och annan misshandel i Sverige vid slutet av 1900-talet, 2001:18, s. 35.

⁴⁴ BRÅ-rapport, "Barnmisshandel- En kartläggning av polisanmäld misshandel av små barn"2000:15, s. 45.

⁴⁵ BRÅ-rapport, 2000:15, s. 45.

⁴⁶ Ibid, 45-46.

finns statistik som indikerar att det finns en koppling mellan levnadsstandard och benägenheten att begå brott. Genom en undersökning från 1994 framkommer det att 65 % av alla personer som studerat på universitet säger sig vara emot alla former av kroppslig bestraffning och enbart använder andra uppfostringsmetoder. För personer som bara har en grundskola utbildning är siffran 51 %.⁴⁷ Vad gäller den ökade invandringen så antar rapporten att den mycket väl kan ha inneburit en ökad barnmisshandel då invandrarna med största sannolikhet växt upp i ett land som inte förbjuder barnaga är det naturligt att föräldrar inte förändrar sina uppfostringsmetoder. Sammantaget anser rapportern att den faktiska ökningen från sämre levnadsstandard och ökad invandring inte i stor utsträckning kan förklara den ökning av polisanmälningar om barnmisshandel under 90-talet.⁴⁸ Det är snarare främst en ökad anmälningsbenägenhet som påverkat ökningen i polisanmälningar.

Konsekvensen av lagändringen blev dock inte såsom lagens kritiker hade förutspått nämligen att en stor mängd föräldrar skulle bli dömda och bli tvingade att åtskiljas från sina barn. Det ökade antalet anmälningar innebar inte flera dömda personer. Varken antalet åtalade eller antalet dömda för barnmisshandel har ökat under lagändringens två efterföljande decennier.⁴⁹ Fastän barnaga har förbjudits har inte detta inneburit att bevisbördan för misshandel sjunkit i sådana fall då barn är inblandade. Att bevisa brott som ofta begås bakom stängda dörrar och med få vittnen förutom förövaren och den utsatta är fortsatt svårt. Den uteblivna ökningen av dömda är ännu en indikation på att samhällets attityd gentemot barnaga förändrats decennierna efter 1979 års lagändring, eftersom vuxnas beteendeförändring vad gäller barnaga inte fullständigt kan förklaras av ökad rädsla för att bli dömd för barnmisshandel. Om antalet dömda för barnmisshandel astronomisk hade ökat efter 1979 så skulle en mycket naturlig reaktion för vuxna vara att undvika att aga sina barn av rädsla för att även de skulle bli dömda för barnmisshandel. Då detta inte var fallet i så kan rädslan för rättsliga repressalier för barnmisshandel inte sägas vara särskild omfattande hos Sveriges föräldrar, även om en rädsla för att bli polisanmäld säkerligen även påverkade deras uppfostringsmetoder.

3.2. Aga från ett historiskt perspektiv

Historiskt har rätten att aga barn varit ett självklart verktyg att använda vid uppfostran av barn. Det förekom i alla samhällsklasser, torparsöner såväl som blivande kungar som

⁴⁷ Statistiska Centralbyrån, ”Barn och aga”(1996), Demografiska rapporter, s. 8.

⁴⁸ BRÅ-rapport, 2000:15, s. 46-47.

exempelvis Gustav III blev under sin uppväxt utsatta för aga.⁵⁰ Aga har faktiskt varit ett så genomgående förekommande i Sverige historia att det under 1800-talet fanns en lagstiftad skyldighet för föräldrar att i vissa fall aga sina barn.⁵¹ Denna skyldighet ändras under 1900-talets första hälft till en rättighet för föräldrar. Vad gäller nivån på misshandeln som vårdnadshavare var tillåtna att ge barn går det att konstatera att det i missgärningsbalken 30 kap 3 § i 1734 års lag föreskrev att föräldrar skulle böta antingen en halv eller full mansbot utifall de agade sitt barn så svårt att barnet dött.⁵² Även om det enligt denna lagen inte var lagligt att aga sitt barn till döds så kan man även konstatera att eftersom straffet för att begå en sådan dödsmisshandling var så mildt som böter tog inte lagstiftarna fullständigt avstånd från döds aga i uppfostringssyfte. Det faktum att aga anses vara en förmildrande omständighet vid sådana tillfällen då en förälder dödat sitt barn förmedlar även detta den samhälleliga attityden till barnaga under denna tidsperiod.

Hur förekommande barnaga än verkar ha varit i äldre tiders Sverige så kan det trots det vara relevant att uppmärksamma de röster som anser att termen ”aga” användes annorlunda under exempelvis 1800-talet än i dagens moderna samhälle. Enligt historikern Tomas Berglund innefattade ordet aga under 1800-talet en större innebörd än vad som i modern tid kopplas till ordet. Det innefattade på den tiden även mildare tillrättavisningar så som kärleksfulla förmaningar, allvarsam varning och undandragande av förmån utöver bestraffningar som till exempel aga med ris.⁵³ Det sist nämnda exemplet är det enda av dessa uppfostringsmetoder som nutidens svenskar skulle definiera vara aga. Denna förändring av ordets innebörd är någonting som man bör ha i åtanke vid läsning av äldre tiders texter som använder benämningen ”aga”.

Ett identifierat ursprung till den utbredda barnagan i Sverige är att det delvis stammar från religionen. Martin Luther påverkade den protestantiska världens syn på pedagogik och barnuppfostran, han ansåg att aga var ett bra uppfostringsverktyg att använda mot barn både i förebyggande och bestraffande.⁵⁴ Ytterligare ett religiöst stöd för aga är ordspråket ”ty den herren älskar, den agar han, likasom en fader sin son, som han har

⁴⁹ C Modig, *”Aldrig våld- 30 år av svensk lagstiftning mot aga”*(2009), Socialdepartementet & Rädde barnen, Stockholm s. 18.

⁵⁰ E Bergenlöv, *Drabbade barn: aga och barnmisshandling i Sverige från reformationen till nutid*, Nordic Academic Press, Lund, 2009, s. 24.

⁵¹ Strafflagen 1864 års lag, 5kap 1§.

⁵² Missgärningsbalken 1734 års lag, 30kap 3§.

⁵³ Bergenlöv, 2009, s. 20.

⁵⁴ H Norman, (red.), *Den utsatta familjen: liv, arbete och samlevnad i olika nordiska miljöer under de senaste tvåhundra åren : en antologi från Familjehistoriska projektet vid Historiska institutionen, Uppsala universitet, LT, Stockholm, 1983, s. 134.*

kär” från gamla testamentet.⁵⁵ Detta ordspråk verkar ge en gudomlig välsignelse till föräldrar som agar sina barn med tanke på att även gud kan sägas aga sina ”barn” i form utav världsligt lidande. Några ytterligare gamla ordspråk som stödjer aga som uppfostringsverktyg är ”agan ger förstånd” och ”agan är god när den ges med måtta” indikerar även dessa på en utbredd acceptans för aga.⁵⁶

Ett lagligt stöd för barnaga fanns i lag 1920:407 som föreskrev en rätt till föräldrar att aga barn inom äktenskap, detta stöd framkom från en lag som syftade att sätta barnets bästa i första rum. Rätten att ”tukta” barnet fanns utifall det var nödvändigt för barnets uppfostran och kunde anses lämpligt med tanke på barnets ålder och övriga omständigheter.⁵⁷ I föräldrabalken från 1949 fastställdes en liknande rätt till föräldrar att aga sina barn, även här skulle hänsyn till barnets ålder och övriga omständigheter avgöra om aga var en lämplig åtgärd.⁵⁸ Dock börjar samhället vid denna tid ifrågasätta aga av barn som ett uppfostringsverktyg, ett led i detta är att order ”tukta” föräldrabalken 1949 ersätts med ”tillrättavisning” för att från ett lagstiftningsperspektiv ta avstånd från grovt agande av barn. Ytterligare ett led i lagstiftarnas försiktiga avståndstagande från aga av barn var att särbestämmelsen strafflagen 14 kap 16 § avskaffades. Denna särbestämmelse föreskrev att den som med laglig rätt orsakade skada som anses vara ringa skall ej dömas till straff för detta. Anledningen till att bestämmelsen avskaffades motiverades med att den inte ansågs överensstämma med det samhälleliga strävandet att ersätta aga med andra uppfostringmetoder.⁵⁹ Det lagstiftande avståndstagandet från aga fortsatte 1958 med ett förbud mot aga i skolan. Formuleringen för förbudet i folkskolestadgan var ett tydligt förbud mot både ”kroppslig bestraffning” och ”kränkande behandling”, termer som även skulle användas i kommande lagstiftning mot barnaga. Förbudet var ett resultat av den förändrade syn på våld i anknytning till bestraffningar som skett under de senaste decennierna. Särskilt relevant för förbudet av skolaga var det ovannämnda avskaffandet av särbestämmelsen i strafflagen 14 kap 16 §, eftersom aga likställs med misshandel var det därför nödvändigt att förbjuda aga i skolan.⁶⁰

⁵⁵ Bibeln, Gamla Testamentet, Ordspråksboken 3:12.

⁵⁶ Bergenlöv, 2009, s. 20.

⁵⁷ Statens Offentliga Utredningar, Justitiedepartementet, ”Barnets rätt 1. Om förbud mot aga”, 1978:10, s. 15.

⁵⁸ Föräldrabalken 1949, 6kap 3§.

⁵⁹ Proposition 1957:170, s. 16.

⁶⁰ Bergenlöv, 2009, s. 142.

3.3. Förvirrande lagstiftning och samhällelig osäkerhet

Genom proposition 1966:96 togs det lagliga stödet för rätten att aga barn bort ur föräldrabalken. Vilket innebar att brottsbalkens bestämmelse om förbud mot misshandel i 3 kap 5 § blev fullständigt applicerbar på barn. Dock så infördes inte något uttalat förbud mot barnaga i föräldrabalken. Konsekvenserna av frånvaron av både ett konkret förbud och en rätt att aga barn var förvirring och osäkerhet i många nivåer av samhället om huruvida det var tillåtet att aga barn eller inte. Denna tveksamhet var någonting som uppmärksammades när förslaget diskuterades. Lagrådet var uttalat oroliga över att de dömande myndigheterna kunde känna en viss ovisshet vad gäller lagens omfattning. Hur skulle de till exempel handskas med lättare handgripliga tillrättavisningar?⁶¹ En utredning från 1978 uppmärksammar en dom för att visa på problematiken med en otydlig lagstiftning. I ett rättsfall från 1975 ogillades åtalet mot två personer som stod åtalade för att misshandlat sin dotter med motivationen att det inte kunde bevisas att våldet som utövats mot dottern överskridit den rätt till aga som vårdnadshavaren tillerkänns i sin relation till barn de har vårdnad om.⁶² Ännu ett exempel på den osäkerhet över vad lagstiftningen innebär är kommentarerna till föräldrabalken som verkar se ändringen som ett ideal som samhället bör sträva efter och inte ett faktiskt fullständigt förbud mot fysiska tillrättavisningar. Gösta Walin, författare till föräldrabalkens kommentarer, skriver följande:

Lagändringen avser att markera inställningen att kroppslig aga generellt är förkastlig. Därmed är emellertid inte sagt, att varje fysisk åtgärd som är avsedd som tillrättavisning kan straffas, om motsvarande åtgärd mot annan person skulle kunna föranleda straff.⁶³

Oklarheten är alltså från de dömandes perspektiv att försöka urskilja vilka sorters fysiska tillrättavisningar som är tillåtna och vilka som inte är det. På samhällelignivå så visar även en undersökning från 1971 av gjord av SIFO brister i kunskapen om vad lagstiftningen föreskriver vad gäller aga. Endast 61 % sade att de trodde lagen förbjöd aga, 19 % trodde inte att det fanns en sådan lag, 10 % hade inte kunnat besvara frågan och slutligen trodde 11 % att lagen tillät aga av barn.⁶⁴ Denna osäkerhet på en

⁶¹ Nytt Juridisk Arkiv II 1966 s. 619.

⁶² Statens Offentliga Utredningar, Justitiedepartementet, ”Barnets rätt 1. Om förbud mot aga”, 1978:10, s. 19.

⁶³ G Walin, Kommentar , Föräldrabalken Stockholm 1971 s. 118.

⁶⁴ ”Aga och misshandel” –en ny sifo undersökning, 1971, s. 1.

samhällsnivå är även den någonting som problematiseras med tanke på svårigheten för vårdnadshavare att avgöra var gränsen för aga går.

En central del av den samhälleliga osäkerheten med vad lagstiftningen föreskriver kan sammanfattas med hur justitieutskottets betänkande 1972:23 problematiserar frågan. Utskottets syn på aga och ett eventuellt förbud av detta i föräldrabalken är problematiskt. För det första anser de inte att termen ”aga” är tillräckligt entydig för att vara en optimal benämning att använda i en lagtext, utan en tydlig definition. Detta framgår påtagligt i remissinstansernas yttrande till detta betänkande. En del tolkar att graden våld för att en händelse skall betraktas som aga är så låg så att det inte behöver uppfylla rekvisiten för misshandel. Andra instanser verkar vara av den uppfattningen att aga syftar på en sådan handling som är lagstadgat som misshandel i brottsbalken. Justitieutskottet är av den åsikten att man bör anta att fysiska ingripanden för att avbryta eller hindra skadegörelse eller för att själva råka illa ut är tillåtet och till och med nödvändigt. I sådana fall anses det att vårdnadshavaren har en skyldighet att ingripa. Ett tillåtet ingripande anses det även vara i sådana fall där ett ingripande görs på basis att straffa om händelsen med brottsbalkens definition av misshandel som måttstock kan säga vara ett ”väldigt svagt ingrepp”.⁶⁵ Problemet med denna slutsats av aga är att de vårdnadshavare som faktiskt regelbundet använder sig av kroppslig tillrättavisning av sina barn ständigt löper risk att göra sig skyldiga till misshandel eftersom de aldrig kan vara säkra på när ett ingrepp kan betecknas som ”väldigt svagt”.

3.4. Andra instansers tankar

Utskottets betänkande 1972:23 gör ett antagande med bakgrund av de opinionsundersökningar som gjorts om barnaga att kroppslig tillrättavisning fortfarande aktivt används av vårdnadshavare som ett verktyg i uppfostringen av sina barn. Utskottet identifierar att nyckeln till att bekämpa barnagan är att skapa en attitydförändring hos föräldrarna, att förmå alla personer som är i kontakt med barn att ta avstånd från alla typer av kroppsliga tillrättavisningar som syftar på att vara ett uppfostringsverktyg. Denna attitydförändring vill utskottet däremot inte åstadkomma med hjälp utav ett straffsanktionerat förbud mot barnaga, eftersom de anser att det redan finns tillräckligt skydd mot aga i lagen. Förändringen bör istället göras genom att informera samhället via bland annat massmedia och barnavårdscentraler om både vad

⁶⁵ Justitieutskottets betänkande 1972:23, s. 20.

lagen säger samt den skada aga kan förorsaka ett barn. Utskottet är övertygat om att en utvidgad föräldrautbildning är ett viktigt steg för att bekämpa aga av barn från deras föräldrar.⁶⁶ Dessa åtgärder vill de även kombinera med en icke straffsanktionerad rekommendation i föräldrabalken om att inte använda aga vid barnuppfostran.⁶⁷ De vill att samhällets syn på hur barn bör bli psykisk omvårdade framkommer i föräldrabalkens paragrafer. De nuvarande rekommendationerna om att ”sörja för barnets person” och ”ha uppsikt över barnet” är för materialistiska. De ställer sig istället bakom Hovrätten över Skåne och Blekinges förslag om att i föräldrabalken införa en bestämmelse med andemeningen att föräldrarna skall sträva efter att iaktta barnets bästa, inge trygghet och ett vara gott föredöme. Dock så är utskottet ännu inte redo att rekommendera att det införs ett straffsanktionerat förbud förrän termen ”aga” kan kopplas till en entydig definition av dess innebörd.

De många remissinstanser som uttalar sig om ett faktiskt förbud mot aga av barn i föräldrabalken fokuserar särskilt på de positiva effekter detta skulle tänkas ha på en normnivå, den spridning om konsekvenserna som kan drabba ett barn som utsätts för aga. Utrymmet som behandlar straff av förövarna som i detta fall är vårdnadshavarna är väldigt begränsat. Viktigare verkar istället vara att ett förbud skulle påverka samhällsnormerna till att i högre grad ta avstånd från barnaga som uppfostringsmetod. En del remissinstanser går även så långt att de endast är intresserade av att påverka opinionen och inte faktiska konkreta fall. Hovrätten över Skåne och Blekinge var exempelvis inte positiva till att införa ett straffsanktionerat förbud mot aga utan förespråkade istället ett förbud utan ett föreskrivet straff som endast skulle ha som syfte att påverka opinionen vad gäller aga.⁶⁸ Socialstyrelsen syn på en sådan formulering var att ett icke straffsanktionerat brott skulle vara verkningslöst på samhället då det i sådana fall skulle saknas möjlighet att övervaka om lagen följs eller inte. Trots detta vill Socialstyrelsen ändå motverka aga genom att istället för att införa något sorts förbud mot aga så vill de att det i föräldrabalken skall skrivas en bestämmelse som rekommenderar att vårdnadshavare inte använder aga i uppfostringssyfte. På detta sätt hoppas de kunna påverka både samhället och särskilt föräldrar till att både i ord och handling ta avstånd från aga.⁶⁹ Vidare yttrar sig hovrätten om att motionerna alltför snävt riktar in sig på fysisk misshandel och i huvudsak ignorerar den misshandel av barn

⁶⁶ Justitieutskottets betänkande 1972:23, s. 21.

⁶⁷ Justitieutskottets betänkande 1972:23, s. 22.

⁶⁸ Statens Offentliga Utredningar, Justitiedepartementet, ”Barnets rätt 1. Om förbud mot aga”, 1978:10, s. 21.

som är av psykisk art. De menar att om målet med lagändring är att sträva efter en samhällspåverkan av attityden mot aga så bör denna strävan även inkludera psykisk trauman som barn kan utsättas för.⁷⁰ Detta är en uppfattning som delas med bland annat Centerns kvinnoförbud samt Moderata Kvinnoförbundet.⁷¹ Folkpartiets kvinnoförbund stödjer både ett införande av en förbud mot aga i föräldrabalken samt vikten av föräldrautbildning i kampen mot aga. Vidare så anser de att den största förändringen ett förbud skulle innebära är den psykologiska effekten det skulle få på den stora samhällsgruppen som uppfattar det som nödvändigt att kombinera ett barns uppfostran med aga.⁷²

3.5. Initiativ till en utredning

Det fanns en nästintill outtalad anledning till att regeringen 1977 tillkallade en kommitté som de gav uppgiften att undersöka i vilka fall och hur barns rätt i samhället skulle kunna förbättras. Denna anledning var den osäkerheten om lagens omfattning som tärde på både myndigheters och samhällets medvetande. Resultatet av denna utredning var SOU 1978:10 som rekommenderade att barnaga förbjuds i föräldrabalken.⁷³ Detta blev även vad som föreslogs i Prop 1978/79:67, att inga barn får utsättas för kroppslig bestraffning eller annan kränkande behandling.⁷⁴ Anledningen till att det fanns ett behov av att tydligt förbjuda barnaga i lagstiftningen var att eftersom det inte finns något specifikt förbud så var det många som hade uppfattningen att det var tillåtet. Ett särskilt förbud mot barnaga skulle enligt utredningen informera samhället om det förbud som i teorin redan fanns mot att slå barn. Vidare så fanns det i utredningen förhoppningar att ett uttalat förbud mot vårdnadshavares aga av sina barn på långsikt skulle innebära att ett mindre antal barn blev utsatta för misshandel. Ytterligare ett central motiv med den föreslagna lagen var att utredningen ville skapa en grund för en allmän upplysning samt föräldrautbildning om vikten av att ge barn omtanke och omvårdnad.⁷⁵ Någoting att ha i åtanke är att även om det föreslagna förbudet riktar sig till föräldrar och vårdnadshavare

⁶⁹ Justitiekommitténs betänkande 1972:23, s. 14.

⁷⁰ Justitiekommitténs betänkande 1972:23, s. 13-14.

⁷¹ Justitiekommitténs betänkande 1972:23, s. 17.

⁷² Justitiekommitténs betänkande 1972:23, s. 16-17.

⁷³ Statens Offentliga Utredningar, Justitiedepartementet, ”Barnets rätt 1. Om förbud mot aga”, 1978:10, s. 24.

⁷⁴ Proposition 1978/79:67, s. 1.

⁷⁵ Statens Offentliga Utredningar, Justitiedepartementet, ”Barnets rätt 1. Om förbud mot aga”, 1978:10, s. 9.

så avser utredningen att förbudet även bör innefatta alla personer som är i kontakt med barn.⁷⁶

3.5.1. Effekter av aga

Argumenten som i utredningen förespråkade ett förbud mot barnaga var många och varierande. Barnpsykologer och barnpsykiatriker är sedan länge överens om olämpligheten med att kroppsligen bestraffa barn då det kan uppstå negativa psykiska effekter, detta inkluderar även lättare kroppsbestraffningar. Frånvaron av aga i barnuppfostran ser utredningen som grundläggande för ett barns psykiska välbefinnande. Ett välbefinnande som föräldrar och vårdnadshavare har som uppgift att skapa goda förutsättningar för.⁷⁷ Ett barn som utsätts för aga riskerar att få kroppsliga handikapp samt långvariga psykiska störningar. Vidare finns det en möjlighet att ett barns förmåga att utveckla kontakt med eller tillgivenhet för andra människor störs. Enskilda bestraffningar kan åsamka alla barn chockupplevelser, medans upprepade straff kan leda till genomgående personlighetsförändringar. Ytterligare en oroande utveckling för barn som blir hårt bestraffade är att föräldrarnas syfte med bestraffningen nämligen att förmedla att barnet gjort någonting fel möjligen inte kommer fram till denne. Vilket innebär att barnet inte ens vet vad som denne gjort fel. Detta lägger grunden för ytterligare händelser av ”fel” beteende och hårda bestraffningar. En sådan ond cirkel kan även aktiveras från väldigt lätta bestraffningar som efterhand kan eskalera till alltmer stränga och hårda straff, utifall att inte barnet lyckas fastställa vilket av sina handlingar det är den klandras för och varför.⁷⁸

Kroppsliga bestraffningar identifieras som att vara en kränkande behandling, en behandling som naturligt kan ge eko i ett barns självkänsla såväl som påverka en person under hela dennes levnadstid. En möjlig riktning denna personlighetsförändring kan utveckla sig till är utredningen synnerligen bekymrade över nämligen att barn gör som de lär. Barn som växer upp med att bli utsatta för våld kan medföra en mönsterbildande effekt på hur denna person uppfostrar sina egna barn när han vuxit upp. Det kan innebära att denne inte kan se felet i att själv aga sina barn, denna insikt kan vara särskilt

⁷⁶ Ibid, s. 14.

⁷⁷ Ibid, s. 13.

⁷⁸ Ibid, s. 24.

svår att uppnå om personen ifråga lider av låg självkänsla, vilket det är skäligt att anta att många personer gör som i barndomen blev slagna.⁷⁹

3.5.2. Utredningens förslag

Utredningen föreslår att det i föräldrabalken införs en ett förbud mot kroppslig bestraffning och annan kränkande behandling av barn. Dock innebär inte detta förslag att någon ny straffbestämmelse lagstiftas utan vid misshandel av barn så skall brottsbalken paragrafer om misshandel vara grundläggande för bedömningen om ett brott har begått och vilket straff som kan vara aktuellt. Anledningen till utredningens förslag är att de vill tydliggöra för föräldrar, samhället och myndigheter att man inte bör använda kroppsliga bestraffningar eller andra kränkande åtgärder som ett verktyg i ett barns uppfostran.⁸⁰

3.6. Propositionens överväganden

Precis som så många andra instanser ser proposition 1978/79:67 barnmisshandel som ett samhälleligt ont som kräver bekämpning. Denna bekämpning bör ske med hjälp utav såväl lagstiftning som förebyggande åtgärder. Trots att propositionen anser att skillnaden mellan faktisk barnmisshandel och lätta fysiska tillrättavisningar är väldigt stor så vill de motverka båda dessa samhällsfenomen. Detta med tanke på vad som ovan redan framförts från barnpsykologer om olämpligheten att kroppsligt straffa minderåriga. Oavsett om ett kroppsligt straff är hårt eller mildt kan de medföra störningar i ett barns utveckling.⁸¹

Propositionen är även oroliga över den rättsosäkerhet som lagändringen från 1966 medförde. Gränsen för när en tillrättavisning av ett barn är ett brott är alltför otydlig. Att lagligt införa ett förbud mot all våldsutövande mot barn, är avgörande för att motverka barnmisshandel i samhället. Detta eftersom om allt våld mot barn i uppfostringssyfte förbjuds behöver inte föräldrar fundera över vilka kroppsliga bestraffningar som är lagliga och vilka som är tillåtna.⁸² Förbudet mot kroppsliga bestraffningar av barn ligger i linje med den rättsliga utvecklingen som medfört ett ökat stöd för samhällskrafterna som strävar efter att motverka barnaga. Det fastställer synen av barn som en självständig individ som förtjänar bli tillerkänd respekt.

⁷⁹ Statens Offentliga Utredningar, Justitiedepartementet, ”Barnets rätt 1. Om förbud mot aga”, 1978:10, s. 24.

⁸⁰ Ibid.

⁸¹ Proposition 1978/79:67, s. 5.

3.6.1. Propositionens förslag

Förslaget som propositionen gav överensstämmer väl med vad den statliga offentliga utredningen i fråga rekommenderade. Ett uttalat förbud mot barnmisshandel skulle tydliggöra vilka handlingar som kan sägas vara tillåtna. Dock vill inte heller propositionen koppla samman detta förbud med ytterligare en straffsanktion utan de föredrar att brottets straff fortsatt utgår från bestämmelserna i brottsbalken 3 kap 5 §.⁸³ Utöver detta lagändringförslag i propositionen vill de även sträva efter att påverka normbildningen om vikten av att inte aga eller fysisk misshandla barn. Ett mål som de vill uppnå genom upplysning samt utbildning av personer som är i kontakt med barn. Med denna utbildning räknar propositionen med en attitydförändringen på exempelvis föräldrar till att ta avstånd kroppslig bestraffning och annan kränkande behandling av sina barn. Den föreslagna utbildningen riktar sig dock inte bara till vuxna, även unga människor måste bli informerade om relationen mellan barn och vuxna. Skolor har därför en uppgift om att informera barnen om vilka uppfostringsmetoder som är tillåtna.⁸⁴

Precis som utredningen vill propositionen att kroppslig bestraffning och annan kränkande behandling av barn förbjuds i föräldrabalken. Med kroppslig bestraffning syftas en handling som medför att barnet utsätts för smärta eller kroppslig skada, detta inbegriper flyktig smärta eller lindrig skada. Dock avses endast våld i bestraffningssyfte vara aktuellt i den föreslagna lagen, barnet måste bli bestraffad i efterhand för en handling som de gjort alternativt underlåtit att göra.⁸⁵ Vad gäller termen ”annan kränkande behandling” kan den innefatta en kriminalisering av en mängd olika handlingar. Exempel på handlingar som kan sägas vara kränkande är rumsarrest och öppnande av ett barns brev. Huruvida en handling är kränkande eller ej påverkas starkt av mognadsnivån på barnet ifråga.⁸⁶ Viktigt att uppmärksamma att den kränkande handlingen inte behöver vara ett straff utan det innefattar alla psykiskt skadliga behandlingar av barn.

⁸² Proposition 1978/79:67, s. 5-6.

⁸³ Ibid, s. 6.

⁸⁴ Ibid, s. 7.

⁸⁵ Ibid.

⁸⁶ Proposition 1978/79:67, s. 8.

3.7. Upplysning och utbildning

Det inledande svenska upplysningsprojektet direkt efter lagändringen bestod av distribueringen av en broschyr till alla hushåll med barn, denna kampanj var den mest kostsamma som Justitiedepartementet upp till den tidpunkten hade genomfört.⁸⁷ Broschyren med titeln ”Kan man uppfostra barn utan smisk och dask?” översattes till en mängd språk gav råd och stöd till föräldrar om hur barn skulle uppfostras utan våld.⁸⁸ Vidare informerade skriften om de skador både fysiska och psykiska som barn kunde bli åsamkade när de blir agade. Ytterligare utbildning om lagen genomfördes på mödravårds- och barnavårdscentraler, personalens kompetens förbättrades vad gäller deras förmåga att upptäcka barn som potentiellt blivit utsatta för aga. Vidare så besökte sjuksköterskor från barnavårdscentralerna nyblivna föräldrar i hemmet för att på ett personligt sätt ge råd till föräldrarna i barnangelägenheter.⁸⁹ Arbetet för att informera allmänheten om lagen sträckte sig även till skolornas korridorer och salar. I skolan användes lagen vid utbildning av rättsprocesser och en konsekvens av detta blev att eleverna inte bara får kunskap om allmän juridik utan även om existensen av en lag som förbjuder aga av barn.⁹⁰

Projektet för att både utbilda och upplysa allmänheten fortsatte långt efter att lagen införts. 2001 inledde Kommittén mot barnmisshandel en tredelad kampanj för att bekämpa förekomsten av barnaga riktade mot föräldrar, barn och yrkespersoner. Dessa kampanjer innefattade en bok riktad mot föräldrar kallad ”Föräldraboken” där ett antal scenarier om barnmisshandel beskrivs, boken ger även råd om hur föräldrar kan hantera dessa situationer på ett lämpligt sätt. Spridningen av boken genomfördes via apotek, barnavårdscentraler samt postkontor. Kampanjen som syftade till att öka barns självförtroende och kunskap om hur de kan få stöd om de utsätts för aga verkställdes genom att en rap sång med tillhörande musikvideo spelades upp i landets skolor. Slutligen så genomfördes en utbildningskampanj riktad mot att utbilda personer som arbetade i närheten av barn under 10 år på hur de kan upptäcka om barn utsätts för våld, samt de skyldigheter att agera som personalen faktiskt har vid sådana tillfällen då man misstänker misshandel av barn.⁹¹

⁸⁷ KA Ziegert, ” The Swedish prohibition of corporal punishment: A preliminary report”, *Journal of marriage and the Family*, Vol. 45, 1983, pp. 920.

⁸⁸ Modig, 2009, s. 13.

⁸⁹ A Haeuser, ”Swedish Parents dont spank”, s. 2.

⁹⁰ ”Other measures to prohibit corporal punishment”, *End all Corporal Punishment of Children*, <
http://www.endcorporalpunishment.org/pages/reform/other_measures-home.html >, hämtat 12 maj, 2014.

⁹¹ Ibid.

Det sammanlagda resultatet av Adrienne Haeusers två intervjustudier av statligt anställda, lärare, dagisfröknar, föräldrar och barn från 1981 och den uppföljande studien 1988 var att en skarp attitydförändring skett. 1981 innebar lagen och den omfattande upplysningen om denna att föräldrar sade sig tänka sig för om att aga sina barn. Mängden föräldrar som uttalat motsatte sig barnaga i uppfostringssyfte var få. I den uppföljandestudien från 1988 sade sig många unga föräldrar ha blivit medvetna om lagen i skolan vars utbildning om aga efter att lagen implementerats ökat märkbart. Jämfört med den första studien sade sig inga föräldrar 1988 behöva fundera två gånger över om de skulle slå sina barn. En överväldigande majoritet av studieobjekten 1988 uttryckte åsikter om att inga föräldrar förutom de med psykiskt problem använde fysiskt våld mot sina barn. Endast en av de intervjuade föräldrarna, en ensamstående far, sade sig ha agat sitt barn vid några tillfällen, han tillade dock att ”Det är fel sätt att uppfostra barn”.⁹² Adrienne Haeusers avslutande syn på den attityd förändring som skett i Sverige vad gäller barn aga är att det nu är enklare för svenska föräldrar att undvika att använda aga i sin uppfostran av sina barn än att försöka försvara användandet av det. Ännu en faktor som ger en antydning om hur tabu aga som uppfostringsverktyg har blivit är en undersökning från 1994 av vuxna och högstadieelever. På frågan om det är befogat att föräldrar tillgriper lättare kroppslig bestraffning, exempelvis omruskning, då ett barn uppfört sig illa svarade 35 % av de vuxna ja om de var hemma medan siffran för situationer där de varit borta från hemmet sade sig endast 26 % tycka att det var befogat att ge en lättare kroppslig bestraffning. De motsvarande siffrorna från högstadieelevernas svar var 20 % och 16 %. Dessa siffror visar förutom en generationsskillnad i uppfattningen om vad som är okej att göra mot ett barn även en åldersskillnad vad gäller förväntningarna på graden av samhällelig acceptans för förekomsten av lättare kroppsliga bestraffningar av barn.⁹³ Med tanke på att högstadieeleverna i undersökningen blivit så genomgripande informerade om sina rättigheter att 89 % var medvetna om att kroppslig bestraffning är förbjudet är det skäligt att anta att den samhälleliga utbildningen haft en stor roll i denna kunskapsökning.⁹⁴

⁹² Haeuser, s. 3.

⁹³ Statistiska Centralbyrån, ”Barn och aga”(1996), Demografiska rapporter, s. 11.

⁹⁴ Statistiska Centralbyrån, ”Barn och aga”(1996), Demografiska rapporter, s. 14.

4. Internationella studier av barnaga

4.1. Fysiska straff och mentala störningar

Eftersom aga av barn inte är förbjudet i USA är det nödvändigt för amerikanerna att i diskussionen av psykiskt våld mot barn och dess effekter skilja på fysisk bestraffning(aga) och barnmisshandel som klassificeras som en olaglig handling. För att bland annat undersöka vilken koppling som finns mellan aga av barn och barnmisshandel samt en potentiell utveckling av mentala störningar hos barn genomfördes en analysstudie av undersökningsdata från en omfattande intervjuundersökning utförd åren 2004 och 2005. Rekvisiten för att man skulle vara kvalificerad för att delta i undersökningen var att man kunde klassificeras som civil, icke institutionaliserad, boende i USA och minst 20 år gammal. Studien som innefattade sammanlagt 34653 intervjuobjekt behandlade barndom misshandels upplevelser. Merparten av frågorna i studien var konstruerade att besvaras med en Likert skala.⁹⁵

De kopplingar mellan grov fysisk aga och mental hälsa som identifierades i analysen av undersökningsresultatet var att grova fysiska straff av barn märkbart ökade chansen för att dessa skulle utveckla livslånga mentala störningar såsom grov depression, fobier och humörsvängningar såväl som benägenhet att missbruka alkohol och andra droger. Av respondenterna sade sig 16.1 % av de som inte under barndomen utsatts för fysiska bestraffningar att de lider av grova depressioner, procenttalet för de som blivit utsatta var däremot 19.8. Respektive siffror för de som lider av alkohol beroende eller missbruk var 30.2 % och 43.2 %.⁹⁶ Personlighetsstörningar verkar starkt påverkas av upplevda fysiska straff under barndomstiden då merparten av de undersökta störningarna var mer vanligt förekommande hos de respondenter som blivit fysiskt straffade men inte misshandlade som barn än de personer som inte utsattes för något av detta våld. Exempelvis så var skillnaden stor vad gäller förekomsten av narcissistiska personlighetsstörningar av de personer som inte blivit utsatta för aga eller misshandel som barn led 3.7 av denna avvikelse jämfört med sammanlagt 7.3 % av de som blev utsatta för barnaga under barndomsåren.⁹⁷ Dock ska det påpekas att schizoid personlighetsstörning inte framkom som en påverkbar variabel kopplad till barnaga då

⁹⁵ TO Afifi, NP Mota, P Dasiewicz, HL Macmillan, J Sareen ,” *Physical punishment and mental disorders: Results from a nationally representative US sample*”, Pediatrics, 2012, s. 3.

⁹⁶ Ibid, 2012, s. 6.

⁹⁷ Ibid, 2012, s. 7.

den statistiska skillnaden i huvudsak var obefintlig när respondenternas historiska familjestörningar beaktades i statistiken.⁹⁸

Sammantaget påstår studien att resultatet av undersökningen påvisar att skadan på barns mentala hälsa ökar för personer som i barndomen utsattes för grova fysiska bestraffningar oberoende om dessa personer även utsattes för regelrätta barnmisshandels situationer. En upptäckt som kan vara avgörande för synen på barnaga i USA vars samhälle länge varit obenäget att koppla aga av barn till negativa psykiska effekter.

4.2. Tysklands förbud mot aga

För att få perspektiv på Sverige situation i fråga om förbudet mot barnaga kan denna situation jämföras med ett annat land. Ett förbud mot att aga barn infördes i Tyskland 2000, vilket gjorde landet till det vid den tidpunkten elfte landet i världen som i lagstiftning förbjöd aga av barn. Förbudet formulerades på ett liknande sätt som det svenska förbudet 21 år tidigare. Den tyska civilrätten förbjöd aga med följande formulering ”Children have the right to a non-violent upbringing. Corporal punishment, psychological injuries and other humiliating measures are prohibited”.⁹⁹ Dock finns det skillnader i utveckling mellan Sverige och Tyskland efter att förbudet införts. Fastän båda länderna satsade resurser på att informera sina medborgare om förbudet blev genomslaget i samhällets medvetande inte lika omfattande i Tyskland som i Sverige. Ett år efter införandet var 90 % av Sverige invånare medvetna om lagen, den motsvarande siffran för Tyskland var 30 %.¹⁰⁰ Förklaringen till denna genomslags skillnad i medvetenhet kan framförallt sägas bero på mängden resurser som de olika länderna satsade på att informera allmänheten om den nya lagen.

En undersökning verksam mellan åren 1996 och 2007 där tyska föräldrar fick ge sin åsikt om en mängd frågor rörande barnaga visar att en väldigt stor medvetenhets förändring har skett under denna period vad gäller vilken sorts aga anses vara lagligt godtagbar. 1996 trodde 82.8 % att det var tillåtet att ge ett barn en mild örfil i ansiktet den motsvarande siffran för 2007 var 25.1 %. Även siffrorna för smisk på rumpan visade på en markant skillnad i lagstiftningsmedvetenhet där 84.3 respektive 39.3 % antog att det var lagligt att smiska barn på rumpan.¹⁰¹ Dessa procentsatser visar tydligt

⁹⁸ Afifi et. al, 2012, s. 4.

⁹⁹ German civil code, Sektion 1631 Punkt 2.

¹⁰⁰ K-D Bussmann, C Erthal, A Schroth, “*The Effect of Banning Corporal Punishment in Europe: A Five-Nation Comparison*”(2009), s. 10-11.

¹⁰¹ Bussmann et. al, 2009, s. 13.

att förbudet medfört att trösklen för vad som anses vara lagligt har sänkts. Det är skäligt att anta att dessa åsikter om vad som är laglig barnuppfostran har haft effekter på hur de tyska föräldrarna i praktiken uppfostrar sina barn. Trots det framkommer det från undersökningen från 2007 att äga fortfarande är mycket närvarande som uppfostringsverktyg i det tyska samhället. Av alla de tyska föräldrarna som medverkade i studien angav 42.6 % att de använde en mild örfil i ansiktet i deras uppfostran av sina barn, för Sveriges del var procentandelen 14.1 %.¹⁰² De undersökta föräldrarnas attityd till äga som uppfostringsmetod från år 2007 visar på många punkter tydliga skillnader inte bara mellan Tyskland och Sverige utan även till länder som exempelvis Frankrike som inte förbjudit äga. På merparten av dessa frågor placerar sig Tyskland ofta i mitten av skalan, de är överlag mer negativa till äga än Frankrike men mindre än Sverige. Till exempel så ansåg 14.7 % från Tyskland att en örfil på kinden ibland är det bästa/snabbaste sättet att hantera en situation för Sverige var den siffran 3.8 % och för Frankrike 26.5 %.¹⁰³ Måhända var de tyska föräldrarnas attityd till äga innan förbudet likvärdig med de franska. Med denna utgångspunkt går det att anta att Tyskland som vid tidpunkten för undersökningen endast hade haft ett barnaga förbud i cirka 7 år är på väg mot en liknande samhällelig attityd som den som finns i det svenska samhället.

5. Analys

5.1. Lagändringens förutsättningar

En jämförelse av Evans sju nödvändiga punkter för att en lag skall genomgå en lyckad utbildningsfunktion och 1979 års lagändring i föräldrabalken möjliggör att en förståelse om lagändringens samhälleliga genomslag kan uppnås. Dock är det viktigt att ihågkomma att förutsättningarna såsom beskrivits av Evan med stort sannolikhets inte kommer vara fullständigt gestaltade i lagändringens förutsättningar. Det är snarare så att det blir nödvändigt att leta efter liknande situationer mellan Evans förutsättningar och de faktiska händelserna och situationerna rörande barnagaförbudet istället för identiska händelseförlopp.

5.1.1. Den första förutsättningen

Evans första nödvändiga förutsättning rörande auktoritet och anseende hos källan till den nya lagen är i barnaga lagändringen i hög grad uppfylld. Särskilt med tanke på att

¹⁰² Busmann et. al, 2009, s. 6.

¹⁰³ Busmann et. al, 2009, s. 15.

den rättsliga transnationalismens funktion om att sänka källornas auktoritet och anseende under 70- och 80-talet inte var lika framträdande som den är i dagens samhällsklimat. Eftersom källan till lagen är det lagstiftandeorganet riksdagen så kan källan sägas erhålla en stor mängd auktoritet då detta var denna lagskapande källa som Evan ansåg ackumulerade mest auktoritet från samhället. I Sverige kan den auktoritet och det anseende som tillmäts den lagstiftande riksdagen under tiden innan och efter lagändringen möjligen förklaras med det överlag stora förtroendet den svenska befolkningen har för riksdagen, polisväsendet och andra statliga myndigheter. Detta förtroende identifieras av en mängd undersökningar vara särskilt omfattande under stora delar av 1980-talet, en tid då opinionen om barnaga verkar ha förändrats markant. I en utvärdering om regeringens arbete från 1986 så sade 55 % att de gjort ett bra jobb och endast 12 % att de ansåg att statens prestation var dålig.¹⁰⁴ Detta ger en indikation på vilken grad av förtroende som staten hade under denna tidsperiod. Även riksdagens förtroende är högt under denna period 1986 beräknades det sammanlagda för riksdagen vara 33 %¹⁰⁵, en siffra som framkom efter att de svar som inte gav stort förtroende för riksdagen drog ner den sammanlagda förtroendeprocentandelen. Ytterligare en faktor som kan förklara den höga mängd auktoritet som riksdagen tillerkänns av allmänheten kan kopplas till vad Evan skriver om det lagstiftandeorganet. Nämligen att det lagstiftandeorganet anses vara den källan som är den mest legitima plattformen för att skapa lagar eftersom denna källa jämfört med de övriga källorna är den som i högsta grad speglar allmänhetens vilja. Den svenska riksdagen kan genom sitt ständigt höga röstdeltagande i hög grad sägas spegla allmänhetens vilja. Mellan åren 1975 och 1995 så var valdeltagande så som högt 92 % och så lågt som 86 %.¹⁰⁶ Vad gäller förtroendet för riksdagen som är specifikt kopplat till lagförbudet av barnaga kan även denna sägas vara påtaglig med tanke på vilken överväldigande majoritet som lagändring godkändes i riksdagen. Med stöd från samtliga riksdagspartier röstades lagen fram till godkännande, voteringens sammanlagda resultat blev att 259 röstade ja, 6 nej och 3 avstod.¹⁰⁷ Med dessa höga procentandelar för riksdagens förtroende och valdeltagande såväl som det överväldigande majoritetsstöd för lagändringens godkännande kan auktoriten och anseendet som tillmäts riksdagen under och efter tiden för laginförandet i hög grad sägas uppfylla Evans första nödvändiga förutsättning.

¹⁰⁴ S Holmberg & L Weibull, "Swedish Trends 1986-2005" (2006), SOM-Institutet, s. 21.

¹⁰⁵ Holmberg & Weibull, 2006, s. 7.

¹⁰⁶ Statistiska Centralbyrån, "Svenskt valdeltagande under 100 år" (2012), s. 30.

¹⁰⁷ Modig, 2009, s. 12.

5.1.2. Den andra förutsättningen

Den andra nödvändiga förutsättningen blev även den i hög grad uppfylld vid förbudet av barnaga. Förbudet var en lag i ett led av lagändringar som syftade till att begränsa eller förbjuda aga av barn i en mängd samhällssituationer. En av de första av dessa lagar var lagen från 1949 som innebar att termen ”tukta” i föräldrabalken ersätts med ordet ”tillrättavisning” med motiveringen att samhället börjat ifrågasätta användningen av aga mot barn. Ännu ett exempel på det rättsliga avståndstagandet från aga var avskaffandet av särbestämmelsen i strafflagen 14 kap 16 § som föreskrev att den som med laglig rätt orsakade skada som anses vara ringa skall ej dömas till straff för detta.¹⁰⁸ Båda dessa lagändringar strävade efter att förmå samhället att byta ut aga som uppfostringsmetod till förmån för mer mildare åtgärder. Dessa lagar följdes av mer auktoritära förbudslagar, som mer bestämt förbjöd aga i alla dess former. Först förbjöds kroppslig bestraffning och kränkande behandling i svenska skolor genom en lagändring 1958. Åtta år efter skolförbudet togs föräldrars rättighet att aga sina barn bort från föräldrabalken,¹⁰⁹ detta innebar i teorin att det var förbjudet att aga barn. Det uttalade förbudet mot aga som infördes 1979 kan med tanke på de tidigare införda lagarna sägas överensstämma med den rättsliga utveckling vad gäller aga som den svenska lagstiftningen genomgått decennierna innan 1979. Detta påvisas även med tanke på det relativt låga politiska och samhälleliga motstånd som lyckades mobiliseras för att motverka godkännandet och införandet av lagen.

5.1.3. Den tredje förutsättningen

Vad gäller den tredje nödvändiga förutsättningen så verkar inte staten eller några av förarbetena använt någon modellgrupp för att visa på det goda med det rättsliga förbudet mot aga. Dock så kan man påstå att målet med sådana modellgrupper nämligen att visa samhället att det föredragna beteendet kan följas utan nämnbara ogynnsamma effekter till viss del uppnås genom andra åtgärder än ett framhävande av en modell- eller referensgrupp. Den utökade föräldrautbildning som genomfördes efter lagändringen 1979 hade som ett av sina syften att ge råd och anvisningar om hur vuxna kan uppfostra barn utan att behöva använda våld. Samhället får genom den statligt finansierade utbildningen kunskap om att det är möjligt att uppfostra barn utan aga och att detta inte behöver innebära några ogynnsamma effekter på vare sig föräldrars eller barns situation.

¹⁰⁸ Proposition 1957:170, s. 16.

¹⁰⁹ Proposition 1966:96.

Ytterligare en handling som fastän den inte är statligt styrd kan sägas ha modellerande effekt på samhällets syn på aga är samhälleliga profiler som uttalar sitt stöd för antingen den specifika lagen eller ett generellt stöd för att barn bör skyddas från aga. En sådan profil som under denna tid var mycket aktiv med sitt stöd för ett förbud mot barnaga var barnboksförfattaren Astrid Lindgren. I 1979 års lagändringsprocess kan Astrid Lindgren enligt Per Wickenbergs definitioner sägas vara en eldsjäl, en person som är hängiven och entusiastisk och som kan beskrivas bildligt talat brinna för ett särskilt ämne eller ändamål.¹¹⁰ Även om det här fallet inte handlar om en modellperson som genom praktik visar på att det går att uppfostra barn utan aga så är det trots det underförstått att Astrid Lindgren genom sin avsky mot barnaga även i praktiken tar avstånd från att slå barn. Ett exempel på Astrid Lindgrens bekämpning av aga visar sig under det tal hon 1978 gav vid prisutdelningen av de tyska bokhandlarnas fredspris. I det tacktal hon gav berättade hon en historia som blivit berättad för henne av en äldre dam. Den äldre damen hade under sin tidiga tid som mor fått lära sig att aga var nödvändigt för ett barns uppfostran. När så ett tillfälle uppkom som modern trodde krävde aga sade den unga modern till sin lilla son att gå ut i skogen och bryta ett ris:

Den lille pojken gick och var borta länge. Till sist kom han gråtande

tillbaka och sa:

– Jag hittade inget ris men här har du en sten som du kan kasta på mig.

Då började mamman också gråta för hon såg plötsligt alltihopa med barnets ögon. Barnet måste ha tänkt:

– Min mor vill göra mig illa och då går det väl lika bra med en sten. Hon slog armarna om honom och de grät en stund tillsammans. Och sedan la hon stenen på en hylla i köket, och där fick den ligga som en evig påminnelse om det löfte hon gav sig själv i den stunden: aldrig våld!¹¹¹

Enligt Per Wickenberg har ”eldsjälar” en möjlighet att påverka en situations utveckling, denna påverkan kan vara av både positiv eller negativ art beroende på om eldsjälens konsekvent stödjer den aktuella frågan eller om personen efter en tid tar avstånd från av att stödja frågan.¹¹² Det motstånd som eldsjälens Astrid Lindgren visade mot aga kan säkerligen understött det arbetet som inleddes efter 1979 med att få förbudet accepterad

¹¹⁰ P Wickenberg, “Souls of Fire, change agents and social norms” i Baier(red.), *Social and legal norms: Towards a socio-legal understanding of normativity*, Ashgate, Farnham, Surrey, 2013, s. 210.

¹¹¹ Modig, 2009, s. 12.

¹¹² Wickenberg, 2013, pp. 210.

som en social norm eftersom hennes avståndstagande och motvilja mot aga både var uttalat och orubbligt.

Ett tredje exempel på en förutsättning som kan ha haft en liknande modellerande effekt på samhället är statistik som visar på att personer med högre utbildning är mindre benägna att stödja användandet av aga. I en undersökning från 1994/1995 framkommer det att 65 % av de vuxna som hade en universitetsutbildning var ”emot alla former av former av kroppslig bestraffning och enbart använder andra uppfostringsmetoder” siffran för de med endast grundskoleutbildning var endast 51 %.¹¹³ Denna modellgrupp av universitetsutbildade kan inte sägas varit särskilt framträdande med tanke på att denna information inte spridits i samhället på samma sätt som de råd och utbildning om lagen som staten medvetet spenderade resurser på. Det skall påpekas att det saknas stöd för att statistiken haft någon som helst påverkan på samhällsopinionen om barnaga. Utifall att statistiken faktiskt påverkat lagens acceptansutbredning så är det rimligt att säga att denna påverkan varit minimal, eftersom informationen framförallt varit närvarande i en särskild grupp av forskare och studenter.

5.1.4. Den fjärde förutsättningen

Vad gäller den nödvändiga förutsättningen att tidaspekten medvetet används av lagstiftarna vid introduceringen av lagen så är detta någonting som verkar varit uppfyllt i barnagalagändringen. Även om man bortser från att förbudet var ett specialfall med tanke på att det i huvudsak endast förtydligade att det var förbjudet att aga barn så kan man trots det påstå att lagändring gav samhället gott om tid att anpassa sig till det uttalade förbudet. Detta eftersom det är rimligt att anta att tiden som krävs för samhället att anpassa sig till en lag som inte för många människor föreskriver ett nytt handlingsmönster är mindre än om en lag ämnar försöka skapa ett nytt samhälleligt föredraget beteende. Processen för att förbjuda aga i föräldrabalken inleddes på allvar genom ett par motioner och senare betänkande under tidigt 1970-tal som sedan följdes av en utredning 1977 och slutligen en proposition 1978. Denna tidsperiod verkar med tanke på omständigheterna vara både lämplig och tillräcklig för samhället att klara av att anpassa sig. Det är även möjligt att påstå att introduceringen till ett nytt handlingsmönster faktiskt inleddes när rätten för föräldrar att aga sina barn avskaffades 1966. Introduceringen av lagen underlättades säkerligen av det faktum att lagändringen

¹¹³ Statistiska Centralbyrån, ”Barn och aga”(1996), Demografiska rapporter, s. 8.

fick stort stöd av politiska partier samt statliga institutioner. Med hänseende till det låga samhällsliga motstånd som uppbyggades mot lagändringen är det möjligt att i efterhand påstå att lagstiftarna antagligen kunde varit skyndsammare med lagändringsprocessen. Dock var det generösa tidsrummet för lagstiftningsprocessen helt i sin ordning med tanke på hur unik lagändringen var både från ett svenskt och ett globalt perspektiv.

5.1.5. Den femte förutsättningen

Den femte förutsättningen om att lagupprätthållande aktörer inte görs sig skyldiga till hyckleri i anknytning till en lag verkar i stor utsträckning ha uppfyllts under perioden efter 1979. Ett av de få exempel då en aktör visat sig hycklande gentemot lagen om förbud mot aga av barn är när en lärare 1988 i högsta domstolen döms till misshandel av en elev efter att han upprepade gånger tagit grepp om elevens nacke.¹¹⁴ Fastän att en lärare inte kan sägas vara en lagupprätthållande aktör så kan denne trots det sägas vara en aktör med ett ansvar att förespråka och lära ut att det är fel att aga barn. Lärare var bland annat ett av de verktyg som användes för att sprida kunskapen om förbudet mot aga till barnen de ansvarade för. Detta innebär att i sådana fall då lärare döms för misshandel kan samhället anse att läraren är en hycklare eftersom att denne inte verkar leva som han eller hon lär ut. Det faktum att läraren i detta fall inte dömdes till misshandel med stöd utav 1979 års lagändring utan i enlighet med skolagaförbudet från 1958 är ovidkommande eftersom de förespråkade beteendet nämligen att inte aga barn är detsamma. På frågan om hur mycket detta rättsfall kan ha påverkat det samhällsliga genomslag som lagen betingade är svårt att besvara. Det som talar för att den faktiskt i viss utsträckning har påverkat samhällets benägenhet att acceptera lagen är det faktum att rättsfallet avgjordes i Högsta Domstolen någonting som onekligen medförde ett större medialt intresse för rättsfallet än om händelsen endast behandlades i en tingsrätt.

5.1.6. Den sjätte förutsättningen

Den sjätte förutsättningen verkar inte vara särskilt uppfyllt i aga lagändringsfallet. Lagen föreskriver inga positiva sanktioner eller incitament, som skulle kunna understötta den utbildning om lagen som samhället genomgår efter 1979. Den enda aspekten av lagens konsekvenser som skulle kunna klassificeras som ett positivt incitament att följa lagen är den uppmuntran som samhället ger till föräldrar som avstår från att aga sina

barn. Det är möjligt att de ord av beröm som exempelvis de hushållsbesökande sjuksköterskor ger till föräldrar som säger sig inte äga sina barn, är ett tillräckligt starkt incitament för att de skall ha en gynnsam effekt på samhällets villighet att tillägna sig det ny föreskrivna handlingsmönstret. Denna potentiella påverkan är självklart mycket osäker och det finns svårigheter med att avgöra om sådant beröm faktiskt hade en skillnad på samhällsattityden vad gäller äga. Dock kan man anta att om en fördömande mentalitet gentemot äga påverkar människors beteende¹¹⁵ så är det även rimligt att beröm kan ha en effekt på samhällets syn på äga.

5.1.7. Den sjunde förutsättningen

Den sista nödvändiga förutsättningen är i hög grad uppfylld med tanke på den tidigare nämnda lagen om målsägandebiträden som ger en möjlighet för personer som bland annat blivit utsatta för misshandel att få stöd och råd i rättsprocessen.¹¹⁶ Vidare föreskrivs även att socialnämnden skall ge stöd för brottsutsatta barn enligt socialtjänstlagen.¹¹⁷ Nödvändigheten av att denna förutsättning är uppfylld är med tanke på att förutsättningens relevans motiveras med att i konflikter där det finns en stor maktskillnad mellan offer och gärningsman är det viktigt att genom stöd till den svaga försöka jämställa maktbalansen. I rättskonflikter rörande äga av barn kan man uteslutande anta att denna maktbalans är påtaglig vilket gör att det är av särskild vikt att det finns ett fungerande stöd för de svaga parterna i konflikten, nämligen barnen. Detta stöd appliceras i det svenska rättssystemet vilket gör att barn i rättsprocesser och liknande ges det stöd de behöver för att kunna hävda sig mot sin motpart.

5.2. Attitydförändring

Beträffande de många likheterna som länder som Sverige och Tyskland kulturellt kan beskrivas ha är det anmärkningsvärt hur stor skillnad i utveckling vad gäller attityden till äga av barn som finns mellan länderna. En naturlig förklaring till detta kan rimligtvis bero på det faktum att Sverige investerade en överväldigande större andel resurser för att upplysa och utbilda allmänheten än vad Tyskland gjorde. Ett tydligt exempel på detta är den tidigare nämnda statistiken om att ett år efter det svenska förbudet var 90 % av

¹¹⁴ Mål nr B 990-87.

¹¹⁵ Statistiska Centralbyrån, ”Barn och äga”(1996), Demografiska rapporter, s. 11.

¹¹⁶ Lag(1988:609) om målsägandebiträde 1§

¹¹⁷ Socialtjänstlagen(2001:453) 5kap 11§ 3st.

Sveriges invånare medvetna om lagen medan de tyska siffrorna endast var 30 %.¹¹⁸

Sveriges satsning var inte bara mer omfattande utan även mer långlivad. Både staten och icke statliga organisationer såsom Rädda barnen har genom åren sedan förbudets införande fortsatt genomförandet av kampanjer för att informera lagen samt den skadliga verkan aga kan ha på barn.¹¹⁹ Tysklands information kampanj om lagen varade däremot endast mellan åren 2000 och 2002. Den diskrepans i attityd till lagen såväl som medvetenhet är fortsatt aktuell trots att Tyskland nu länge haft ett lagstiftat förbud mot aga. Detta tyder på de omfattande upplysnings- och utbildningskampanjer som kontinuerligt genomförts i Sverige efter lagens införande har haft en avgörande roll i den samhälllegittimiteten mot barnaga. Måhända kommer Tysklands mer begränsade arbete för att upplysa om aga förbudet såsmåningom att resultera i en likartad samhälllegittimitet vad gäller aga som den utvecklats i Sverige. Dock kan vi förvänta oss att skillnaden i spenderade resurser för upplysning och utbildning medför att Tysklands väg emot ett samhälle som enhälligt motsätter sig barnaga kommer vara avsevärt mer utdragen.

6. Slutsats

Med hjälp utav Evan's nödvändiga förutsättningar för att uppfylla en samhälllegittimitets utbildningsfunktion är det möjligt att uppnå en förståelse av arbetets andra frågeställning gällande 1979 års lagändring. Förståelsen som uppnådes i denna studien är att Evan's nödvändiga förutsättningar i olika grad kan sägas varit uppfyllda, även om de ofta inte i detalj gestaltade sig på det viset som Evan föreställdes sig. Förutsättningarna kunde snarare sägas vara uppfyllda genom att det som förutsättningarna syftade till att möjliggöra i fallet med agaförbudet kan påstås varit uppfyllda.

Den tredje förutsättningens mål om att modell- eller referensgrupper skulle användas av staten för att visa samhället att det är möjligt att leva i enlighet med lagens föreskrifter. I strikt mening uppfylldes inte detta i 1979 års lagändring eftersom staten inte medvetet använde sådana grupper för att främja lagen. Dock fick samhället ändå se och höra om att det är möjligt att följa lagens föreskrifter utan att lida negativt av detta med hjälp utav både eldsjälar som Astrid Lindgren och statliga råd och anvisningar om hur barnuppfostran kan genomföras utan aga. Den femte förutsättningen kan i hög grad sägas vara uppfylld eftersom de situationer som gjorde att förutsättningen inte

¹¹⁸ Bussmann, 2006, s. 10-11.

¹¹⁹ Bussmann, 2006, s. 2.

fullständigt uppfylldes vad gäller aktörer som gör sig skyldiga för hyckleri inte fick sådan uppmärksamhet att det märkbart kan sägas ha påverkat samhällets benägenhet att ta emot lagens värderingar.

Med hänsyn till att de sju nödvändiga förutsättningarna inte fastslogs som tillräckliga för att uppnå en lag utbildandefunktion av samhället är det möjligt att identifiera spridning av information om lagens existens och motiv som en avgörande faktor för en lagförändrings samhällsliga genomslag. I 1979 års barnaga förbud kan den utbildning och upplysning som samhället genomgick sägas haft en stor påverkan på graden av samhällsligt genomslag som realiserades i kölvattnet efter lagändringen. Något som påvisas i jämförelsen mellan Sveriges och Tysklands resursinvesteringar samt det samhällsliga genomslaget efter att aga förbjöds i de båda länderna.¹²⁰ Måhända bortsåg Evan från vikten av att en sådan förutsättning om kunskap om en lagändrings existens på grund utav att den var så självklar. Trots det är det enligt min mening viktigt att kategorisera kunskapen om en lag som en nödvändig förutsättning för att en lyckad utbildning om en lag skall genomföras. En förutsättning som realiserar genom spridning av information om både lagens innebörd och motiv.

Dagens samhälle kan beskrivas vara en aning olikt det samhälle som för 35 år sedan förbjöd aga av barn, vilket innebär att de förutsättningar som innan och efter 1979 bidrog till ett stort samhällsligt genomslag inte nödvändigtvis är lika relevanta för dagens potentiella lagändringar, alternativt kan de vara mer relevanta. Den förutsättning som kan sägas vara mindre kraftfull idag, om än inte kraftlös, är Evan's första förutsättning. Anledningen till detta kan motiveras med det faktum den auktoritet som samhället tillmäter de olika källorna anses ha minskat. En utbredning av en rättslig transnationalism riskerar såsom beskrivits i inledningen till detta arbete att försvaga samhällets stöd för både stat och lag. En utveckling som även påverkar rättskällornas förmåga att ackumulera auktoritet och anseende från samhällets medborgare. Ett tydligt exemplifierande av rätten som mer transnationell är den omfattande påverkan som EU institutioner och lagstiftning har på det svenska samhället, ett inflytande som breder ut sig på bekostnad av inhemska svenska rättskällor. De nationella möjligheterna att skapa lagar med stora samhällsnormerande effekter är på grund utav samarbetet mellan stater allt mer fjärran.

Ännu en förutsättning som i teori kan sägas förändrats i potentiell påverkan under denna tidsperiod är nödvändigheten för de lagupprätthållande aktörerna att inte göra sig

¹²⁰ Bussmann, 2006, s. 6.

skyldiga till hyckleri i anknytning till lagen är avsevärt viktigare i dagens samhälle. Detta eftersom att möjligheten att ett sådant hyckleri uppmärksammas i det högteknologiska och mediala samhälle vi lever i är ofantligt mer sannolik jämfört med 1980-talets kommunikationsmöjligheter. Genom lättåtkomliga sociala medier kan information om lagupprätthållande aktörs handlingar snabbt spridas och därför kan samhällets reaktion på en aktörs brott mot lagen bli både snabb och ansenlig.

Sammantaget går det att påstå att samhällsutvecklingar såsom ökad rättslig transnationalism och effektivare kommunikationsmöjligheter markant förändrat möjligheterna till att Evan's nödvändiga förutsättningar uppfylls, såväl som andra faktorer som kan sägas påverka ett samhälles benägenhet att acceptera en lag. Att på ett precist sätt identifiera vilka förutsättningar som i och med det moderna samhället har blivit mer svåruppfyllda alternativt lättuppfyllda är en oerhört komplicerad fråga som kräver ytterligare samhällsforskning för att fastställa. Vad som däremot kan konstateras utifrån denna studien är att de faktorer som identifierades varit verksamma faktorer i 1979 års lag förbud mot aga är fortsatt relevanta i modern tids lagstiftande arbete. Dock så är det osäkert om alla dessa uttalade förutsättningar kan sägas förtjäna epitetet "nödvändiga". Med tanke på de samhällsförändringar som nämnts i studien är det skäligt att utgå från att vissa av dessa förutsättningar inte kan ackumulera en så omfattande påverkanskraft på samhället att den kan sägas vara nödvändig för att en lag skall ha en utbildande funktion på samhället.

7. Referenser

Litteratur

- Afifi TO, Mota NP, Dasiewicz P, Macmillan HL, Sareen J, ” *Physical punishment and mental disorders: Results from a nationally representative US sample*”, Pediatrics, 2012.
- ”Aga och misshandel” –en ny sifo undersökning, 1971.
- Baier, Matthias (red.), *Social and legal norms [Elektronisk resurs] : towards a socio-legal understanding of normativity*, Ashgate, Farnham, Surrey, 2013.
- Banaker, Reza & Travers, Max (red.), *An introduction to law and social theory*, Hart Publishing, Oxford, 2002.
- Beutel, Frederick K., *Some potentialities of experimental jurisprudence as a new branch of social science*, University of Nebraska Press, Lincoln, Neb., 1957.
- Bergenlöv, Eva, *Drabbade barn: aga och barnmisshandel i Sverige från reformationen till nutid*, Nordic Academic Press, Lund, 2009.
- Bibeln, Gamla Testamentet, Ordspråksboken 3:12.
- BRÅ-rapport, ”*Barnmisshandel- En kartläggning av polisanmäld misshandel av små barn*”2000:15.
- Bussmann Kai-D, Erthal C, Schroth A, ”*The Effect of Banning Corporal Punishment in Europe: A Five-Nation Comparison*”, 2009.
- Cotterrell, Roger, ”Spectres of transnationalism: Changing terrains of sociology of law”, *Journal of Law and Society*, Vol. 36, No. 4, 2009.
- Etzioni, Amitai, ”Social Norms: Internalization, Persuasion, and History”, *Law & Society Review*, Vol. 34, No. 1(2000).
- Evan, William M, ”Law as an instrument of Social Change” i Gouldner, Alvin Ward & Miller, S. M. (red.), *Applied sociology: opportunities and problems*, Free Press, New York, 1965.
- Haeuser, Adrienne, ”Swedish Parents dont spank”.
- Holmberg, Sören & Weibull, Lennart, ”*Swedish Trends 1986-2005*”, SOM-Institutet, 2006.
- Justitieutskottets betänkande 1972:23.
- Merriam, Sharan B., *Fallstudien som forskningsmetod*, Studentlitteratur, Lund, 1994.
- Modig, Cecilia, ”*Aldrig våld- 30 år av svensk lagstiftning mot aga*”
Socialdepartementet & Rädda barnen, Stockholm, 2009.
- Månson, Per, ”Karl Marx” i Andersen & Kaspersen(red.), *Klassisk och Modern samhällsteori*, Studentlitteratur, Lund, 2007.

Proposition 1957:170.

Proposition 1966:96.

Proposition 1978/79:67 *Om förbud mot aga*.

Statens Offentliga Utredningar, Justitiedepartementet, ”*Barnets rätt 1. Om förbud mot aga*”, 1978:10.

Statens Offentliga Utredningar, Socialdepartementet ”*Barn och misshandel- En rapport om kroppslig bestraffning och annan misshandel i Sverige vid slutet av 1900-talet*”, 2001:18.

Statistiska Centralbyrån, ”*Barn och aga*”, Demografiska rapporter, 1996.

Statistiska Centralbyrån, ”*Svenskt valdeltagande under 100 år*”, 2012.

Wickenberg, Per, ”Souls of Fire, change agents and social norms” i Baier(red.), *Social and legal norms: Towards a socio-legal understanding of normativity*, Ashgate, Farnham, Surrey, 2013.

Ziegert, Klaus A, ”The Swedish prohibition of corporal punishment: A preliminary report”, *Journal of marriage and the Family*, Vol. 45, 1983.

Internet

Larzelere, Robert E, ”Child abuse in Sweden”(2000),

<<http://web.archive.org/web/20061117132053/http://faculty.biola.edu/paulp/sweden2.html>>, hämtat 1 maj 2014.

”Other measures to prohibit corporal punishment”, *End all Corporal Punishment of Children*, < http://www.endcorporalpunishment.org/pages/reform/other_measures-home.html > , hämtat 12 maj, 2014.

”States with full abolition”, *End all Corporal Punishment of Children*, < <http://www.endcorporalpunishment.org/pages/frame.html>> , hämtat 20 maj, 2014.

Rättskällor

Föräldrabalken 1949, 6kap 3§.

German civil code, Sektion 1631 Punkt 2.

Gösta Walin, Kommentar , Föräldrabalken Stockholm 1971 s. 118.

Lag(1988:609) om målsägandebiträde 1§

Lag(1988:609) om målsägandebiträde 3§

Missgärningsbalken 1734 års lag, 30kap 3§.

Mål nr B 990-87.

Nytt Juridisk Arkiv II 1966 s. 619.

Strafflagen 1864 års lag, 5kap 1§.

Vägtrafikförordningen(1998:1276), 14kap 3§ c.

Vägverkets föreskrifter, VVFS 2003:22, 30kap 3§ 4§.

Tidningsartiklar

Högström, Erik, “Sex-sms avslöjar åklagare i Stockholm”, *Expressen*, 10 april 2013, <<http://www.expressen.se/nyheter/sex-sms-avslojar-aklagare-i-stockholm/>> , hämtat 6 maj, 2014.